

האפל והשחור שאין מי שישיג מה שצחוכו, וזו היא מעלת ישראל שניתנה להם תורה מן השמים, שמה שהיה כתוב בשמים באש שחורה ע"ג לבנה הועתקה ונגשמה ביד משה מפי הקב"ה יקרא והוא יכתוב על הספר צדיו, לכן הכוונה התורה על ספר התורה זה שהאותיות נעלמן שהיו למעלה נעתקו בו, שיהיה מלד ארון ה', כמש"ס (דברים ל"א) לקוח את ספר התורה הזו ושמתה ארומו מלד ארון צדית ה' אלהיכם והיה שם צד לעד. והעדות שבו יותר מכל שאר ספרי תורה שהעתיק משה לשבטים היה הקדושה היתירה שבו כאלו האותיות שלמעלה פרחו ושכנו בו כמו שפירשנו, והיא התורה שניתנה למשה ולא נמלאת עוד בשמים אלא היא תכונה שנתנה לישראל לומר שיש ויזכו גם לחיי העולם הבא כמו שהיא נמסרה וסופשה משה :

ולפי זה נאמר כי כיון שזקוקו והסוואו אש לבנה ואש שחורה והם רמז לתורה כשהיא נקראת צלי פיוסן פשוט כמו שהן פסוקות אללנו, אלא כפי שרש"י ענין שמותיו של הקב"ה, וכן כשהיא נקראת כפי מה שניתנה לנו על ידי משה רבינו, כי כמו שכשהיא נקראת צפירוש שמותיו ית' אין שום קדושה מיוחדת בקלטה יותר מבקלטה, כי כולה שמותיו של הקב"ה, כן כשהיא נקראת כפי מה שניתנה לנו על ידי משה אין קדושה יתירה בצלני ה' אלהיך ובשמע ישראל ממה שיש בצני חס כוש ומלרים וגו', כי כולה ניתנה מפי הקב"ה והיתה כתובה אללו ית' קודם בריאת העולם מתחלתה ועד סופה, ולא להסג נכתב צני חס כוש ומלרים והדומה להם, גם כפי פשט התורה למה שמורה צזה העולם, ואש נעלמו ממנו סתרי חכמה על מה שכתבו דברים כאלו, וזלת מה שדרשו חז"ל עליהם, הנה הם נגלים ויודעים לו ית' והודיעם למשה רבינו והוא מסרם על פה, אלא שנשכחו ממנו לא נשאר בידיו דבר ברור וידוע בתורה כי אש מעשה המלות שנתנו לב עליהם המקבלים שלא ישכחוהו, כדי שלא יפסד חוקן מעשה המלות, וישאר לנו צמה נזכה צזה העולם לנחול ולירש מיי העוה"ב, אבל פירוש שאר הדברים שאינם נוגעים בענין המלות אין מיי העולם הבא תלוי בהם, ולכן לא נתנו לב עליהם כ"כ ושכחוהו, ויהיה ענין הפירוש באלו הענינים כמו שתאמר בצני חס כוש ומלרים שורה ענין הגדה סיפור זה שורש תולדותם שילאו לאויר העולם באיזה אופן היה, וכן כל מה שיקרה להם עד אחרית הימים ושיהיו כלם נכבשים תחת ישראל, וכן כל הספורים והאגדות ירמזו ספורן על עיקר שורש הענינים והם והתחלתן וסופן ואחריותן בצלות ושבטן וזיוון כפי חומר ענין הספורם ההוא, עד שיהיו נכללות כל סתרי החכמות הטבעיות והלמודיות וקלת מהלכיות בצפורים האלו, כיון שניתנו ליכתב מפי הגבורה אלא שנעלמו ממנו לפי רוב השנים

היתירה שהיה בס"ת הראשון שכחז משה רבינו, שהיה דמיון לכתב הלוות ששילאו מפיו של הקב"ה, מחקרו מיד על הלוות, אלא שבלוות היה מעלה יתירה שנחקקו ממש מקולו ית' בלוות, וכפי מה שהיו כתובים העשרת הדברות בתורה למעלה צלי הפסק, שהיה צום הוראה על שימוש שמותיו ית' ועל עשרת הדברות כפי מה שסר רמזים לישראל אנכי ולא יהיה לך, וכפי מה שכתבנו למעלה פרק י"ב, ועם כל זה היה ספר תורה זה קרוב למעלת הלוות והיה מונח עמו בארון, להיות האותיות שבתורה למעלה נעתקות ופורחות בו מפיו ית' ע"י משה רבינו וכמו שביארנו :

ועל כל פנים לריכין אנו לומר כי התורה שהיתה כתובה לפניו ית' קודם בריאת העולם היתה לאותיות שמבראשית עד ליעני כל ישראל צלי הפסק, שאין יהיה כתוב לפניו בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ועדין לא נבראו, וכן כל מה שאירע אחר בריאת העולם לא יכון לבנע עיני כבודו שיהיה כתוב נעשה ועדין לא נעשה, וכל ספר משה תורה שסם כדברי משה איך יהיה כתוב לפניו שדבר מה שעדין לא דבר, אלא האותיות המורות על כך היו כתובות לפניו באש שחורה, ואחר שילאו לפועל כל הדברים ודבר משה מה שדבר הופרשו והופסקו התיבות כדי שיהיה משמען של שורה לענין המלות והאזרות ולמה שדבר משה ושאר הדברים הכתובים בתורה, מלבד מה שלמד משה רבינו גם כן פירוש שמותיו של הקב"ה בדרך אחרת בענין חיבור האותיות כנזכר, כי מתחלה כשבראה התורה היחה באופן שיוון אח"כ בפיוסן התיבות מה שקרה בבריאת העולם ובתולדות האבות וגלות צניהם וגאולתם וקבלתם התורה ומעשה המשכן והעטף וענשם וכל דברי משה רבינו ע"ה, כי הוא ית' לופה ומציע עד סוף כל הדורות ורומז בשמותיו ית' הרמזים בתורה כל מה שיקרה עד סוף זמן מקבל התורה והוא מרע"ה :

ואפשר לפרש על שחורה על גבי אש לבנה שורה אל שני ענינים שהיו בתורה, הראשון ענין שמותיו ית' והוא הרמז באש לבנה, והשני ענין פשט התורה במלותיה ואזרותיה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם צזה העולם האפל והשחור, והוא הרמז באש שחורה שהעתיק ע"י משה הוראת המלות ורמזן ופי' שמותיו ית' נודע למשה ולקרובים אליו על פה. או יהיה לבן על גב שחור כפי מה שכתוב בירושלמי, תורה שנתן הקב"ה למשה ניתנה לו באש לבנה מרובה באש שחורה, ומשמעותו הקרוב הוא כי האש שחורה היה דמיון הקלף, והאש לבנה דמיון האותיות, ולפי זה ירמזו אש לבנה לתורה כפי מה שניתנה לזה העולם כפשוטה, והוא מעשה המלות שהוא דבר ניכר וידוע כגון הלבן, ואש שחורה ירמז לשמותיו של הקב"ה שאין מי שיוכל להשיגם כמקום

השנים ומיעוט השקידה על קבלת התורה, ואולי פירוש אלו העניינים הוא מכלל תשע מלות סדרי משנה שהיה שונה מתחילת וקלת מהם שהיו שונים הצאים אחריו. וכל זה מלבד מה שרומזים הספורים לשמותיו ויחדך בחיבור האותיות קלתן לקלתן, כפי ידעתו ית' שהם שנים אכניי ה' אלהיך ולשמע ישראל, אבל אפילו לפי פשט התורה יש בהן פירוש על הדרך שאמרנו, וחומר עניינים אלו כחומר אכניי ה' אלהיך :

וברוך היודע הכתרות ועלמות ממנו, כי אהמו לא נדע מה נדבר כי אם כפי הסברה הקרובה בקיום עיקרי דתנו, כפרט בזה העיקר, וכי כל התורה כולה ניתנה מפני הגבורה וקדושת כולה שיה, וכפי מה שכתבנו, ונבוא אל הראיות כפי מה שנהגנו בשאר העיקרים, ונקדים קודם :

פרק ששה ועשרים

ונאמר כי הראיות על כי חרותנו התמימה היא מפי הגבורה, ילקחו מן התורה עלמה, שהיא חמורה על אמתוה, מן הסברה, מן המוח, מן הקבלה. והראיה מן הסברה על שהיא אמתית מפי הגבורה, ילקח מן הדברים המפורשים בה, כמעשה המלות ומניעות העבירות, ומספורי התורה ממה שקרה מצריחת העולם ועד זמן נתינת התורה, ומן היעודים הכתובים והגרמזים בה לעתיד שנתקיימו. ונתחיל בענין המלות ואזהרות שהן עיקר חכמת נתינת התורה המורים על אמתתה מפי הגבורה, בהיותם חקים ומשפטים לדיקים והם כוללים במה שיתנהג בגופו ובממונו ודעותיו. כל מהאגל אסור וביאה אסורה וכללן בגופו, וכן כל מה שהוא מזהו לאכול ולישא אשה וליבם אשה אח, וכלל כל זה בספר נשים וס' קדושה, שהם שבעים ואזהרות וי"ז מלות הם פ"ו, וכן מה שהוא אסור בחבילה מלד דבר אחר לא מלד עלמותו, כעצל התרומה וקדשים וזריס וקדשים שהם אסורים אפילו לכהנים, והאבורים שיש להם מחירין כהמן וחדש, שיש בקדשים מלות עשה ארבע, לאכול כהנים בשר קדשי הקדשים ושוריי מנחתו ואכילת פסח ראשון ושני, ויש בתרומות ומעשר וקדשים ואזהרות כ"ה שלא יאכל כך וקרן, ובחמץ יש שלשה לאוין בחבילה, ומלות אכילת מלח וטבל וחדש וכללו בהלכות מאכלות אסורות, ואזהרות נזיר באכילה ד', נמלאו כל איבורי ביאה ואכילה תלוים בהם פ"ו ומי"א הם קכ"ה, וכן בכלל גופי כל דיני ע"א ומה שחלוי במעשה וכל שאר ספר מדע ובכלל ידיעות והם כולם ע"ז מלות כ"ט ואזהרות, ובספר אהבה מלות י"א, ובספר זמנים מלות י"ט ואזהרות ט"ז שהם ל"ה, נסיר ארבע מהלכות חמץ הם ל"א, וכל מה שכלל בהלכות שבעות ונדרים וניירות זולת ד' ואזהרות של אכילת נזיר והם שלשה, וחמשה של כלאים הם קל"ה, ובספר עבודה ובספר קרבנות

ובספר עהרה אזהרות ע"ז, ומלות פ"ה הם קס"ב, נסיר ארבע וכ"ה הוא ל"ב, נשארו ק"ל, וקל"ה וקכ"ה הם של"ג, כל זה בנוש ובממונו. מה שיש בהלכות ערכין שבעה, וכל ספר זרעים זולת כלאים לאוים ל"ז, ומלות ל', הם ס"ב, ובספר מיקון וקנין ומשפטים וטעמים שהם כולם בממונו, מלות ששים ואזהרות כ"ה הם קכ"א, וס"ב הם רי"ג, ושבעה הם ר"כ, על של"ג הם תרי"ג מלות, של"ג שהגוף עושה אותן ור"כ בממונו ובזכוו שיעולה תרי"ג. ובכללן מה שחלוי בדעות בספר מדע וקלת ובספר שופטים, וכן יש של קלת מלות שהם תלויות בו יחדך. בכלל של המלות חלויים במה שיתנהג האדם בגופו ובממונו ודעותיו לעבודת ה', והן וכללות במה שאמר השי' (דברים ו') ואזהרת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, לבבך הם הדעות שחלויים בלב, נפשך שימסור גופו לעשות מה שהוא חייב במלות הגוף, מאדך שיתנהג בממונו כפי מה שחידרה לו התורה, כי כל משפטיהם לך ואמת, ולא מלאו החולקים עלינו מקום להכזיב את דינינו כי אם בעצד ואמת שגדלה להם שיחיו הבעלים יתייבשו כזקוק כשורו וחמורו, והסיבו להם שאם יתייבשו הבעלים בזקוק כשיקטעו רבם ילכו וידליקו ודישו של אחר כדי שיתחייבו הבעלים ללם: והגדה ראינו כי מלות התורה ואזהרותיה נקראו בתורה בלשון מלות וחקים ומשפטים ותורות וברית ועדות, וברוב הפעמים נקראו חקים ומשפטים ומלות, וחקים ומשפטים הוזכרו בתורה ביחד בלשון לוייו וכולל ב' פעמים, מהם ארבעה שזכר בהם מלות ג"כ, וחק נזכר בלא משפט יותר מי"ד פעמים, ומשפט בלא חק שלש פעמים, ומלות בלא חק ומשפט שניהם ביחד יותר מכ"ד פעמים, ותורות ב' פעמים בדברי יתרו, ועוד אלה החקים והמשפטים והתורות, וברית אה שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי וגו', אה ברית עשרת דברים וגו', אלה דברי ברית וגו', ועדות נזכר בתורה אלה העדות והחקים והמשפטי' וגו', שמר תשמרון את מלות וגו' ועדותיו וחקיו אשר לך, הרי שחק נזכר יותר בתורה כ"ד פעמים עם משפט וי"ז בלא משפט, ומשפט נזכר כ"ד פעמים עם חק ושלב בלא חק, ומלות ארבעה וכ"ד, ותורות שלש פעמים, וברית ועדות שתי פעמים, ועתה ראו לבאר את לשונות אלו הם כוללים על כל התורה כולה או אם הם פרטיים על קלמם :

ונאמר כי לשון מלות הוא ידוע כי הוא כולל כל התורה כולה, כי כולה היא מלות מאת האל ית' שנלטינו לעשות, ולכן הוזכרה הרבה פעמים בתורה היא לדם בלשון מלות ובלשון מלות, כשהיא בלשון מלות והיא כוללת כמו והתורה והמלות וגו', וזאת המלות החקים והמשפטים יורה כי כל התורה היא כמלות אחת, לענין כי אה"פ

אע"פ שגשג האדם רוב מלות התורה לא נפטר
 תלשמות מיעוטן, כי הם כמו מלוא אחת ולר"ך
 לגומרה, וכמו שדרש על מלוא אחת שלר"ך
 לגומרה אם התחילה ממה שכתוב (דברים ח') כל
 המלוא אשר אנכי מתוך וגו', אם התחלת במלוא
 תגמור אותה, וכן נדרוש אותו לענין כל המלות,
 וכשהוא בלשון רבים מלות, יורה על כי יש לו שטר
 גדול על כל אחת ואחת ואין שטר מלוא אחת כבלעת
 בשטר מלוא אחרת :

ור'שון תורה כשהיא בלשון יחיד היא כוללת כל
 התורה כולה, וזאת התורה אשר שם משה,
 וכשהיא בלשון רבים אפשר לפרש על תורה שכתב
 יתורה שבעל פה, אבל מפני שלא נמלא חרות לבדו
 אלא עם חוקים ומשפטים (שמות י"ח) והודעתי את
 חקי האלהים ואת תורותיו, והזהרתה אתה את
 החקים ואת התורות (שם), אלא החקים והמשפטים
 והתורות, נפרש רבוי התורות לשון מלות, כי
 התורה תקרא תורה על כי היא מורה את הדרך
 הישר, וכן כל מלוא תקרא תורה ומלות ותורות
 על דרך זה, וכשהמלוא או המלות נזכר עם חקים
 ומשפטים אינו כולל כל המלות כולם אלא קלת
 המלות אותן שאינן נכללות בחקים ומשפטים, וכן
 תורות כשהוא מחובר עם חקים ומשפטים אינו
 מורה אלא על קלת מלות, וכשהוא עם חקות ומלות
 כמו (בראשית כ"ו) עקב שקר שמע אברהם בקולי
 וישמר משמתי מלתי חקותי ותורותי, אז יאיר
 המשפטים בכלל מלות ותורות :

ו'שם עדות הוא על המלות שנלטינו בהן על
 דברי כסים ונפלאות, כמו שבתות וימים
 עוצים שהם עדות על כי השם ית' ברא העולם,
 והואילאו ממלרים, ונתן לנו את התורה, והואיבנו
 בענין כבוד :

וענין לשון בריית ידוע, והוא כריסת בריית על
 קיום התורה כבריית בין הבתרים, ומפני כי
 עיקר התורה עשרת הדברים נזכר בזה הבריית
 (דברים ד') ויגד לכם את בריתו אשר לזה אחס
 לעשות עשרת הדברים וגו', ועל כל המלות כולם
 אמר (שם כ"ב) לעבדך בבריית ה' אלהי :

ועל זה נבאר על מה יורה כל א' מאלו הענינים
 מלות חקים ומשפטים עדות ותורות כשהם
 בלתי עם חקים ומשפטים, וזאת כי לשון מלוא הוא
 כולל כל המלות שבתוכן נלטינו, ולר"ך האדם
 לבוין בעשייתן מפני שהוא מלוא בטר מחתו ית',
 כי גדול המלוא ועושה ממי שאינו מלוא ועושה,
 ולכן נזכר לשון המלות ברוב המקומות לברן כי
 הן מורות על כולן. ובכל מקום שזכר חק לבדו
 אינו מורה אלא על הדברים הידועים שהם בכלל
 חק, וכן כשזכר משפט לבדו אינו מורה אלא על
 מה שמורה ענין משפט כמו כשהוא סמוך למלות,
 והדברים שמורה עליהם לשון חק הם המלות
 שאין טעם ברור לכל. ומשפטים הם מורים על
 שני ענינים, הא' על משפטים שבין אדם לחבירו,
 ומשפטים

והב' על עונשי העבירות שהשופטים שופטים דיני
 כל עונש ועונש כפי מה שכתוב בתורה, כענין
 מלקות וארבע מיתות בית דין, וכמו שפירש
 הרמב"ן ז"ל על (ויקרא כ"ו) ואם את משפטי
 הנשל נפשכם. ונראה שגשג המשפטים סמוכים
 לחקים הם מורים על העונש שעל החקים, כי
 רוב העונשים הם מלך החקים עונשי ביאות
 אחרות, וכמ"ש הכתוב אחר שהזכיר פרשת עריות
 (שם י"ח) ושמתם אתם את חקתי ואת משפטי,
 ואמר אח"כ לבלתי עשות מחקות התועבות אשר
 נעשו לפניכם וגו', וכן בפרשת קדושים אחר
 שכתב עונש העריות כתב ושמתם את כל חקתי
 ואת כל משפטי וגו', ואמר ולא תלכו בחקת הגוי
 וגו', שר"ה שביאות האחרות הן וענשים הן
 חק, וסמוך אליהן משפטים והוא משפט הביאות
 והן העונשין, כי משפטי הדינין אין ענינם בזה
 המקום שלא הזכירו, ובמקומות שהזכירו חקים
 ומשפטים הרי כלל אותם. המשפטים כוללים שני
 הענינים, עונשי החקים וענין הדינים, והא
 החקים כוללים גם כן מה שהוא חק, ולכן
 המלא שהזכירו חקים קודם משפטים ברוב המקומות
 שהזכירו שיהיה ביחד, כי המשפטים הם עונשי
 החקים, ומורים ג"כ על דעים שבין אדם לחבירו
 בממון כמו שכתבתי, וכן ברוב המקומות שהזכירו
 שיהיה, והזכיר שמירה ברחים ועשייה במשפטים,
 כי החקים שאין טעמם נגלים לריבין שמירה רבה
 יותר מהמשפטים, וכן מפני שהם בינו לבינו
 לריבין אזהרה לשמרתן יותר מהמשפטים שהם
 בינו לבין חבירו שיתבענו דין, וכן בענין העונשים
 הם ביד הדיינים ואין לריבין אזהרה, וכמו
 שאמר יתרו למשה על מה שאמר (שמות י"ח)
 ושפטתי בין איש וגו' והודעתי את חקי האלהים
 ואת נורותיו, שהיו לו והזהרתה אתה את החקים
 ואת התורות וגו' ואתה תחזה מכל העם ושפטו
 את העם וגו', כי בענין החקים והתורות שהם
 בינם לבין עצמם לר"ך שזהירם, כי לענין
 המשפטים במני השופטים יבואו בעלי דינין
 מעצמם וישפטום :

וגר"א, כי כל מלות התורה הן נכללו בכלל חקים
 ומשפטים, שהזכירו בתורה שיהיה ביחד
 יותר מעשרים פעמים, וחקים הם על מלות שבין
 האדם למקום, והם רוב מלות התורה והאזהרותיה,
 ומשפטים על מה שבין אדם לחבירו כלל כל התורה
 כולה, ומפני שחקים כולל רוב המלות הזכירו
 בראשונה. וכשמזכיר מלות ג"כ עם חקים ומשפטים
 בראשונה או בהמשך מקומות, אז יורה לשון מלות
 על האמונות והדעות שאין בהן מעשה רק מלות
 מאת ה', וחקים יכללו אז כל מלות ואזהרות שיש
 בהן מעשה והן בינו לבין האל יתב', ומשפטים
 מה שבין אדם לחבירו, ונכללה כל התורה
 בשלשן, ולמעלת האמונות והדעות מפרט אותן
 בלשון מלות גם כי היו נכללות גם כן בכלל חקים
 ומשפטים

ומשפטים כמו שפירשתי :

וּלְשׁוֹן עֲדוּת כִּבְר בְּחַרְנוּ שֶׁמִּשְׁמַעֲנָן הוּא עַל הַמְּלוּת
 שִׁדְעוּ שְׁלֵטוּמִיו בְּסֵן עַל דְּבָרֵי כְּסִים וּנְפִלְאוֹת
 כְּמוֹ מְלוֹת זְמַנִּיּוֹת , וְתוֹרוֹת בַּסּ כִּי הוּא כּוֹלֵל כְּמוֹ
 מְלוֹת כְּמוֹ שֶׁכַּחֲצוֹ לְמַעֲלָה , עַם כָּל זֶה וּכְל
 לְפָרְשׁוֹ גַם כֵּן עַל הַקְּרִבּוּת , כִּי בְּכוֹלֵם נֹכַח לְשׁוֹן
 תּוֹרָה , זֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה , זֹאת תּוֹרַת הַחֲנֻכָּה
 וְגו' , זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָם לְמִנְחָה וּלְחֻנְיָהּ וּלְהַשֵּׁם
 וּלְמַלְאוּתָם וּלְזִבְחָה שְׁלֵמִים , כִּי אִין בְּהֵם מַעֲשֵׂה
 כִּי אִם לְכַהֲנִים , וְאִין לְיִשְׂרָאֵל בְּכִי יֵן אִם הַתּוֹרָה
 וְהַלְמִידָה לְכַהֲנִים , וְזֵה יֵן לְהֵם שֶׁכֵּר כְּמוֹ אִם הִיוּ
 עוֹשִׂים , וְכִמוֹ שֶׁאֲמָרוּ זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָם לְמִנְחָה ,
 כִּי קְרִיאתָן הוּא כְּעוֹשֵׂה אֲחֻזָּן , וְעַל זֶה לֹא נִמְלָה
 שֶׁאֲזָכְרוּ תּוֹרוֹת עִם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אֲלָא פִּשְׁטָה אַחַת
 בְּסוֹף תּוֹרַת כְּהִימֵם פִּרְשָׁת בְּחֻקְתָּ , כִּי אַחַר שֶׁאֲזָכְרוּ
 כָּל דִּינֵי הַקְּרִבּוּת וְאֲחִ"כ מֵאֲחַלּוֹת אֲסוּרוֹת וְצִוִּיּוֹת
 אֲסוּרוֹת עַד אַחֲרֵי מוֹת , וְאֲחִ"כ פִּרְשָׁת קְדוּשִׁים
 שֶׁאֲחַמְרָה בְּהַקְּבֵל מִפְּנֵי שֶׁרֹב גּוֹפֵי תּוֹרַת תְּלוּיִין
 בָּה , וְאֲחִ"כ פִּרְשָׁת אֲמֹר וְכִסֵּי בְּמִלּוֹת זְמַנִּיּוֹת
 וְשֶׁאִר מְלוֹת שְׂבִין אֲדָם לְחַצְרוֹ , אֲמַר אֲחִ"כ עַל כּוֹלֵם
 אֲלֵה הַחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרוֹת וְגו' , שֶׁלֵּל כָּל
 הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְמַעֲלָה וְעַל כּוֹלֵן אֲזָכִיר בְּצַעֲרִין
 הַתּוֹכַחוֹת , וְהַשְּׁלִים הַסִּפָּר בְּמָה שֶׁאֲמַר אֲלֵה הַמְּלוֹת
 אֲשֶׁר לֹא ה' אֵת מִשָּׁה אֵל צִנִּי יִשְׂרָאֵל כִּסֵּר סִינֵי ,
 כִּי כוֹלֵן כִּלְלִיּוֹת בְּכָלֵל מְלוֹת כְּמוֹ שֶׁכַּחֲצוֹ , וַיֵּשׁ לוֹ
 שֶׁכֵּר גְּדוֹל עַל שֶׁהוּא עוֹשֵׂה אֲחֻזָּן כְּמִלּוֹת :

פרק שבעה ועשרים

וְהִרְאִיָּה מִסְבָּרָה עַל כִּי הַתּוֹרָה הִיא מִפִּי הַגְּבוּרָה
 תְּהִיָּה מְשִׁלְמוֹת הַתּוֹרָה . וּמְשִׁלְמוֹתָהּ
 בְּמָה שֶׁהִיא כּוֹלֵלַת אֲלוּדָקָה וְנוֹתַת חַיִּים עוֹבְדָה
 לְעוֹשֵׂה בְּעוֹשֵׂי"א וְצִבְעוֹת"ב , וְכֵן הִיא יוֹדֵקַת דְּבָרֵיהֶם
 וַיַּעֲבִדוּהָ וְנִסְיָה , וּמָה שֶׁהִיא כּוֹלֵלַת יִתְבָּאֵר מִמָּה
 שֶׁכַּחֲצוֹ שֶׁהִיא כּוֹלֵלַת כָּלֵל מִה שִׁים בְּאֵדֵם גּוֹף
 וּנְפֵשׁ , מְלוֹת תְּלוּיּוֹת בְּנוֹס צִבּוֹ לְבִין הַאֵל ית' וְצִבּוֹ
 לְבִין חֲבִירָיו , וּמְלוֹת תְּלוּיּוֹת בְּנַפְשׁוֹ וְסֵן הַדְּעוּת
 צִבּוֹ לְבִין שֵׁ"י וְצִבּוֹ לְחֲבִירָיו , זֹה הוּא הַרְאָה כִּי מִי
 שֶׁבָּרָא הַגּוֹף וְעֵשֶׂה לֵנו אֵת הַנֶּפֶשׁ הַרְאָה הוּא סִידֵר
 וְנָתַן לֵנו אֵת תּוֹרָתוֹ , כְּדִי שֶׁנִּזְכֵּר בֵּה בְּעֵשֶׂה"א בְּמָה
 שֶׁצִּבְּיָנו לְבִין חֲבִירָיו לְקִיּוּם גּוֹפְנוֹ , וְכְדִי שֶׁנִּזְכֵּר
 בֵּה לְעוֹשֵׂה"ב בְּמָה שֶׁצִּבְּיָנו לְבִינו לְקִיּוּם נַפְשׁוֹתֵינוּ ,
 וְזֵ"שׁ הַכְּתוּב (שֵׁם י"ח) וְשִׁמְרָתָם אֵת חֻקְתָּי וְאֵת
 מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲחֻזָּת הַאֲדָם וְחֵי בְּהֵם אֵלֵי ה' ,
 חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כּוֹלֵלִים כָּל הַמְּלוֹת מִה שֶׁצִּבּוֹ לְבִין
 קוּמוּ וּלְבִין חֲבִירָיו בִּין בְּנוֹסוֹ בִּין בְּדַעוֹת כְּפִי מִה
 שֶׁכַּחֲצוֹ לְמַעֲלָה , וְעַל שֶׁיִּהְיֶה אֲחֵר אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 אֲרָהֵם הַאֲדָם וְחֵי בָהֶם , שֶׁהוּא קִיּוּם גּוֹפְנֵי בְּעוֹשֵׂה"א
 בְּמָה שֶׁצִּבְּיָנו לְבִין חֲבִירָיו , וְאֲמַר אֵלֵי ה' עַל קִיּוּם
 נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּעוֹשֵׂה"ב בְּמָה שֶׁצִּבְּיָנו לְבִינו יִתְבָּרֵךְ , וְכִמוֹ
 שֶׁאֲמָרוּ חֲז"ל אֵלֵי ה' נִאֲמָן לְשֵׁלֶם שֶׁכֵּר עוֹבֵד . וְגִרְאָה
 כִּי מְלוֹת שְׂבִין אֲדָם לְחַצְרוֹ יֵשׁ לוֹ לְאֵדֵם שֶׁכֵּר בְּעוֹשֵׂה"א

ג"כ יואר ממולות שבין אדם למקום, כי עיקר שרן
 צעוה"ב, והרי רוב אותן השטיות האדם אוכל
 פירווחסין בעה"ב, וכי ממה שבין אדם לחצרו
 כיבוד אב ואם וגמילות חסדים וכו', וכן תורתו
 היא כוללת כל הדברים שנבראו בעולם כי הוא
 לוא ונבראו ואחר והסיר בהן כפי מה שרצה,
 בקרקעות, בלמחים, בבעלי חיים, באדם, להורות כי
 מי שבראן יש לו יכולת ללוות עליהן, וכן ברא
 הזמן והסיר ששת ימי המעשה ואחר יום השבת
 וימים טובים, להורות כי הוא ברא את העולם
 בששת ימים ובשבעי שבת וינפש, ואע"פ שישראל
 היו שומרים השבת במלכים, הולך שילטו בו
 במרה ובמתן תורה בעשרת הדברות, כי לא כולם
 היו שומרים אותו אלא הישרים שבהם, וגם לא
 בכל מה שלריך לזכר המלאכה שבת אלא מן
 המלאכות הכבדות, ולכן נאמר שבת בעשרת
 הדברות זכור את יום השבת לקדשו, שהיה כמעט
 נשכח והיו לריבין לזכרו, לא שהיה מלוא מפורשת
 שלא היו עושיין אותה קודם, ולכן אמר לקדשו
 בקדושה יתירה ממה שהיה נוהג בו ע"כ:
 או נאמר כי במלכים היה ידוע ונזכר להם יום
 השבת מפני כבוד המלאכה של ימי המעשה
 שהיו שובתים ממנה בשבת, אבל עתה לא יהיה להם
 מלאכה במה להשתעסק במדבר ויהי נשכחת שבת
 יום השבת, כי בכל הימים ישתחו, ולכן אמר זכור
 את יום השבת לקדשו, שתזכור כי מה שמלאכה זו
 הוא מפני קדושתו ולא מפני שאין לך מלאכה
 לעשות בו כאשר הימים, וע"ל לריך אתה לזכור אותו
 ולקדשו בפה, כי בזה יבדל משאר הימים להקדישו
 קדש קדשים, להורות כי הוא יתב' ברא העולם
 בששת ימים וציום השבעי שבת:
ואחר המלאכה גם כן במועדים שבתל הקיץ
 ובתחלת החורף וימי סוף שבעה"ל, להורות
 לנו השנחתו יתברך עלינו, כי לא על הלחם לבדו
 שיאכל האדם בזעת אפו ויחיה האדם כי על כל
 מולא פי השם כפי מה שגזר מראשית השנה יהיה
 לאחריתה, והוא זן ומפרכס לכל, ואין האומנות
 מוריש מעשיר אלא חפץ ה'כפי המעשה איש ופקודתו,
 ולכן ישבות ממלאכתו בתחלת הימים שנראה לו
 שהוא לריך לערוח במוזנותיו, ולא יחוש כי ברכת
 ה' היא תעשיר, וכן ביום מתן תורה ישבות
 ממלאכת עבודה, להורות כי לריך לעשות התורה
 קבע ומלאכתו עראי וזה זה תקיים צידו, ובר"ה
 שנברא בו ציום ולעולם דיין אותו בו לריך לשבות
 ג"כ ממלאכה, כדי שלא יעשה עיקר מדברי העוה"א
 ויכין לידה ליום כשיעתו, כי לא ידע מה ילד יום
 ראש השנה עליו, וכן צו"כ כי הוא תחיתם כל
 דברים אלו. וכמו שימים טובים הם מיוחדים
 לישראל כן השבת הוא מיוחד לישראל, גם כי היא
 נוהג קודם תחיתם התורה לסבת בריאת מיס
 וארץ בששת ימי המעשה וציום השבעי שבת,
 ולזה היה נראה שיהיה כולל לכל האומות אפ"ה
 הוא

הוא מיוחד לישראל וכוותי שצבת חייב מיחס, וזכמו שאמרו חז"ל, והסבס כי צבטל ישראל שנקראו רשית הוא שצברא העולם, וא"כ אין ראו שיעשו רמו והוראה לצריאת העולם כ"א ישראל שצבטלם צברא ומלא כל הארץ כבודם, כי כל הכותים כאין נגדו לאפס ותהו נחצו לו, וכשלקרף צבמות כל הסגס שהס י"צ דרך כלל שהס זו על הצרתה מצוירת או פסוקס, לימי המועדים שהס י"ח, יהיו כולס צבעים, להרות כי חצובים הס לפגי האל ית' ככל שבעים האומות ובצבילס צברא העולם, וא"כ היות הסורה כוללת בכל מה שצברא צעולס היא רחיה כי מי צברא כל העולם הוא לזה את הסורה, וסקיל והממירי בכל מה צברא צעולמו כפי רלונו כי מי יאמר לו מה תעשה, וכל מה צברא הקב"ה צבראו לכבודו כמו שכתוב (ישעיה מ"ג) כל הקרע צמתי ולכבודי צבראתיו וגו', וכן היא כוללת בכל איברי האדם ובכל ימות השנה, וכמו שאמר תרנ"ג מזהו נכטוו ישראל רמ"ח מלות עשה כנגד איבריו של אדם שכל אבר אומר עשה זו מלוא, וס"ס האזרות כנגד גידיו של אדם או כנגד ימות הסמה, שכל אחד אומר אל תעשה זו עבירה, כי האל יתצ' שילך וצברא את האדם וצברא את הימים הוא שיכול ללוות עליהן ולא אחר, ואפי' ברמז, כי לא רמזו כ"א תרי"א תימן תור"ס שהוא לנו משה מפי הסם ואכתי ולא יתכן לך מפי הנצורים שמעטס, ואחר שחששו חכמים על מיני המלוא והאזרות מלאוס רמ"ח וס"ס מכוונות להשבון זס :

והיות דין השונג גלות הוא מלך הסהרג ומלדו, מה שהוא מלך הסהרג שהוא מונב רגלו מלכת צבטלו ולכן יומב רגל הסורג ג"כ מסס, ומה שהוא מלדו, כי כמו שהיה הוא צבולס צנפסו ועשה בשעס שהרג צבגנה שלא הרחיב נפשו ולא מפס דעמו לפקס ולרחות שלא יאל תקלס מתחת דיו, כן יסיה גופו גולה וכלוא במקום מיוחד שסיה לו מקודס חלק צו, והוא עיר מקלט של לים, כי עיריות ישראל כבר נפלו כבר לקס לאחזת עולם ואחיו דין שיתנו מקום לשוס אדם לשבת צו כל ימיו, וענין עמידתו שס עד מות הכהן הגדול הוא, כי צמטאים שהס בין אדם למקום כמחללות ועיריות או כל דבר שחייב צו מרת צמזיד יש צבן קרבן צבונג, וכן קלת קרבנות הצבאים של דבר צבונבס או עומאה או מעילס בקדשים, הכלל כי כל הקרבנות הס צבאים על מה שבין אדם למקום, כי מה שצינו לחצירו אין הקרבן מכפר אלא לריך לשלס הנזק או ליהרג אס סרג, וכן שונג של רחיה לא יתכן לכפרת קרבן, כי מה יועיל הקרבן לתס שחטא צנפס חצירו שהרגו אפי' אס יהיה צבונג, וכיון שפס רחיו להרגו מפני שהוא שונג והרו הוא גולה הים מן הראוי שלא מגלותו צמות הסכה הגדול שצבטלם, הואיל ולא הספיקו הכהנים לכפר עליו בקרבן, כי הס ניתנו לכפרת צני ישראל כשהס מוטאים צבונג, ועתס שחטא זס שונג רחיה לא יתכן לכפרת קרבן, מיתח הסכל הגדול היא כפרתו מן הגלות :

זמדה שהיא לודקת צעלמה, הוא צידוק דיניה צמה שבין אדם לחצירו וצמה שבין אדם למקום. אס צמה שבין אדם לחצירו צנזקי ממונו צדיני ד' הות ציוקין שור וצור מצעס והצטר, ומפני שלא עשה צבוסו הנק סקיל עליו צתשלומין צקלת הדברים שאינו צא מתמת פשיעתו, ופטר חלי הסרעון צמי שאינו מועד להזיק וכיואל צזס, וצמס שהזיק צבוסו וחובל ומזיק חייבו בכל מה שהזיק ואפילו שלא פשיעה, כי אדם ישס לו דעת מועד לעולם ואפילו גורס, ובצנבס הגזלס חייבו צתשלומים, ועוד כפל או ד' וס' צבונג כמו שפירשו הטעס זס השוס עבד לקונו וכו', ודיני קצבות ושימורר חצידת חצירו שהיא כמו גביה ציון שלא נחיאס, וכן מי שרלס הרג או יגלס אס הוא צבונג, והסריגס לרולס הוא דין לזק שלא יכלל צבוקר ממון הסריגס כמו צבובל שפורע ממון, והס ה' דברים, כי חיון יכולים צ"ד ללמלס לעשות להובל כמו שעשה הוא עין חחת עין, כי חולי יטערר ויוזק יותר ממה שעשה או פחות, אבל צריחלס הוא דבר ידוע ומגומלס נפס חחת נפס, וכן צבולס לא יקחו כופר ממנו אלא יגלה לערי מקלט, ואס רלס גואל סדס את סרולס חוך לעיר מקלט אין לו דס, כי כפי דיני חובל ומזיק אפי' צבונג הוא חייב כי הוא מועד לעולם .

ובן כל מה שיש צו שמירת נפש האדם, כמוצו סללת הכרדף ושלא לעמוד על דמו, וענין עגלה ערופס ועשיית מעקס ועשינס ופריקס, הכל דין לזק וישר כמו שכתבארלו כל דברים אלו צבסר נזקין של הרמב"ם ז"ל, כל מה שנכלל בספר קנין וספר משפטים, צדיני מקח וממכר ושלא לסגות צבן, ודיני זכיה וממסס ושכנים ותוספין, ודיני עבדים כנענים ועבדים וספחות וסטרות ושאלס וסקוקן ומלוס ולוה וטען וטען ודיני נחלות, הסכל בלדק ומשפט. וכן ספרי שופטים צדיני סנסדרין וד' מיתות צ"ד ודיני עדות וכל מה שנכלל בספר הסוהו הסכל בלדק ובמשפט, כי ארבע מיתות סקילה שרפס סרג ומקס הן רחיות למצטר על עצירות ידועות צמס שצינו למקום, לזד רולס שהוא צברג, וחובל צבציו או צממו גוונב נפס מישראל שהס צחק, ומקלל צביו ורחמו צקילה, וסס צינו לחצירו, ואין דבר שצינו לחצירו צתורה שסיס צו מיתס אלא אלו הסרבעס והשאר סס צמס שצינו למקום. כעירות וע"א, ואפשר סכל מה שאינו מחסר ממון לחצירו אינו קררס מה שצינו לחצירו נסנין זס אלא שצינו למקום, ומלאי שאין קרבן ומיתס צמה שצינו לחצירו, כי מה שהזיק צממון הסכל מחייב שחיובו יהיה ממון ולא קרבן ומיתס, וצושת שיערס תורס שראוי לחייבו ממון

ממון כיון שביישו, אבל צמה שציוו למקום, השכל מחייב שתחייב מיתה על כל מה שיעבור, כמו צני נח שהם חייבים מיתה על כל שצמ מלוח צני נח ואזרחתו זו מיתתו, אלא שהחורה חסה על ישראל, ומפני שרשם לזכותם לתיקן הרבה להם חורה ומלוח, רלה גם כן להקל בענין, קתתן בקרבן קתתן במלקות קתתן צללו בעלמא, ומיעוטן צלחת מארבע מיתות צ"ד ובכרת או מיתה צידי שמים כפי חומר המותן, ומה שלא היה בצולן כרת או מיתה צידי שמים ולא מיתה צ"ד כיון שחמור, היה משני טעמים, הא' כדי שיהיה ידוע שעל חמור פלוגי נענש אותה מיתה, שאם היה מיתה או כרת על ידו ית' לא היה ניכר כי על אותו החמור מת, כי המיתה הוא בית מועד לכל מי יהיה חמור או זקן, וכשצ"ד ממיתין אותו הוא בעדות צרורה וידועה שיעשה החמור הוא ועליו מומת. טעם שני כי הוא כבוד ה' יותר שיחיה מומת על ידינו שנחוש לכבודו, ורלה האל יתצ' לזכותו שנקיים מלותו כשנחרוג אנחנו כל המחוייב מיתה מפני שעבר על דבורו ית', ובין כך ובין כך כשאין אנחנו ממיתים אותו מפני שאין בו עדות והתראה אז האל ית' נפרע ממנו בכרת או במיתה צידי שמים או צדיון ד' מיתות צ"ד, וכמו שאמרו (כתובות ל') אשפי' שרבע מיתות צ"ד בטלו דיני ארבע מיתות צ"ד לא בטלו זכו', כי רשם האל ית' להעניש לאדם כפי חמורו בזה העולם ויולך נקי לעוה"ב, כי כל המומתין מתודו יושם להם חלק לעוה"ב, ומפני שאין החמורים שוים האל ית' שהוא שוקל דעות וידוע מחשבות וחומר כל חמור וחמור החמיר בעונש חמור א' יותר מצאחר, ולכך העניש מיתה החמורה לחמור החמור וסקלה לקל, החמור והקלות לפי ראות עיני כבודו, חייב סקלה למולא מרשות לרשות בשבט שרלה דבר קל, וקלה לחמור בצניו שנראה חמור ממנו. וידענו כי כל דרכיו משפט, גם כי בקלסם לא נדע לתת טעם להם מלך ליאות וקולור שכלנו בין צמה שבינינו לבינינו בין צמה שבינינו לבינו, כמו מה שהלוי בדעות ובעיקרי הדת והחמקת ע"א ומקוות העכו"ם וכל מה ששכלל בספר המדע שהוא חמונת האל ית', וק"ש ותפלה ותפילין ומזוזה וס"ת וליניית ומילה כל מה ששכלל בספר האבה, שהוא אבהת האל יתצ' וזכרון תורתו ומלותיו ושצבת שבחנות וימים טובים והמלות הנעשות בהם כל מה ששכלל בספר זמנים, זכרון לצריחת עולם וליליחת מרמים, ושאר נסים והטבת מעשינו ועשיית מלותיו בזמנים ידועים לשהיה נזכרים לפנינו לטובה, ולישאל אשה ויכנתו עמה וגירושה וכל מה ששכלל בספר נשים, והרחקה מהאסורות לו כל מה ששכלל באיסורי ביהא חסר קדושה כדי שיהיה לו זרע קדש מיוחד ומיוחד לעבודת בוראו. וענין מאכלות האסורות לנו והמותרות כל מה ששכלל בספר

קדושה אין בהם דבר שיכחישהו השכל, אלא אדרבה השכל מחייב כי המאכלות הבלתי נאותות מעצבת השכל מלהשכיל והצין בדרכי האל יתצ', ולענין צמיו שפתיו השבועות ונדריה וניזרות וערכין והרמין כל מה ששכלל בספר הפלאה, שכל מחייב קיומם, השבועות מפני שראש כשעבד בחיי המלך, והנדריים לשמור מולא שפתיו להורות מעלתו על שאר בעלי היים בכח הדבור השכלי שניתן בו, וכל מה שהלוי צריעת קרקעות ומתנות עניים ותרומות ומעשרות ושמיטה ויובל וכל מה ששכלל בספר זרעים, כלל הכל להורות כי לה' הארץ. ובנין בית הבחירה וכל מה ששכלל בחובו, והצבת הקרבנות המוצהרים הקבועים להם זמן והבלתי קבועים כל מה ששכלל בספר עבודה וספר קרבנות להתקרב להשם צמה שנתחמק בחמטים, ודיני הטומאות והלכותיהן וטהרתן כל מה ששכלל בספר טהרה, כי הטהרה מביאה לידי פרישות וענוה להתקרב אל השי"ת, כל אלו צמה שציוו להשי"ת לזכותו שיעשה רלונו כדי שיחיה ראויו וזכאיו מלך עלמנו לקבל טובותיו ית' צבוע"ז וצבוע"ב, ונחבאר דרך כלל כי תורתנו התמימה היא לודקת בעלמה מלך מלותיה ואזרחותיה צבוע טעם ודעת שיש לכל אחת מהן, וכמו שודע ונתגלה לידועי סודותיה חכמי האמת ז"ל, ונחבאר היות ההורה כוללת צנים או שלשה דרכים, והיותר לודקת במלותיה ואזרחותיה, ומיעודה על עלמה שנתן השמים ניתנה, בסיוותה כוללת ולודקת בעלמה:

ונאמר כי היותה לודקת יחבאר ג"כ מן הטובה שמתמך למי שמקיים מלותיה ואזרחותיה, ומן הרעה שמתמך לעובר על מלותיה ואזרחותיה, כי מה שימך ממנו טובה הוא עוב ויחייב ולודק, ומה שימך ממנו רע הוא רע ומקולקל ובלתי לודק. וראשון צדברי המלך וצדברי השחמים ז"ל מלות מיוחדות ומסוגלות להיות האדם זוכה בעשייתן לטובה בזה העולם, ולהלל מפניו המאורעות המתרגשות לבוא בעולם, וכן בעובר על מלות מיוחדות ואזרחות ידועות היותו נלכד ברשת הפגעים, וכמו שגראה צדריה צבועה בענין הסקנות שאמר משה לאהרן (צמדרי ז"ל) קח את המחתה וגו' ושיה קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יאל הקף מלפני ה' החל הנגף, ויקח אהרן כאשר דבר משה וגו' ויתן את הקטרת ויכפר על העם ויעמוד בין המתים ובין החיים ויתער המגפה, והרי דבר זה לא דברו משה לאהרן צינו לבין עלמנו ואהרן לא עשה הדבר בסתר אלא בפני כל ישראל, שאמר לו משה והולך מהרה אל העדה, והוא רץ אל תוך הקהל כשראו כולם שכבר החל הנגף ונתן את הקטרת ויכפר אל העם, וראו כל ישראל אז כי בנהית הקטרת נעלמה המגפה שהחלה כבר, ואם לא היה צבוע משה רבינו שהיה נעלמת המגפה

המגפה על ידי הקטרת לא היא אומר לאהרן שיתן
 לחומו בפני כל ישראל לשיעור המגפה, כי היא
 חושש שהיה גשאר בצושה בפניהם, אלא שהיה
 בטוח כי כך נמחר לו מלמעלה, וכשכתב אח"כ
 כל המורה וראו כל ישראל כתובים אלו כסוייתן
 ידעו וראו שהיה כענין אחת, ולא היה כותבו
 משה רבינו ונתנו לכל ישראל אם לא שידע שהם
 היו עדים בדבר שהמגפה נעלמה ע"י הקטרת,
 ודור המדבר היו דור שכולו דעה וידעו להבחין
 בין האמת והשקר, ולא יעור עיני שכלם משה
 רבינו לדעת הכופרים להראות להם מה שלא
 היה במציאות, וזו ראייה לאומרים אין תורה מן
 השמים, כי נקטה את שמיים בזה וכו"ל בזה
 צלי קבלתו האמתית, וכן ראו כל ישראל כי על
 ידי הקטרת מתו נדב ואזיבוהו וקרה ועדתו
 ציונים בלתי רחויים להטפל בעשייתו, כי לא
 היה ראוי אז להעשות אלא ע"י אהרן להכהן
 הגדול, וציונותו נעשה על ידי היתה המגפה
 נעלמה, וכל ישראל ביחד ראו שיש הפכים בצטא
 אחד והוא הקטרת, וכולם עדים נאמנים בדבר,
 ולמי נאמין אם לא להם שהיו אוכלי המן שהיה
 להם אזיכיים לא יאונה להם שהיו חוצים מדרך
 הסכל וכפתאים מאמינים לכל דבר, אלא שידעו
 הדבר בצירור הסיגוס שכלליהם וצחושיהם:
 ואפ"ש לומר כי מה שנמשכו דברים הפכים
 מן הקטרת, וכמו שאמרנו חז"ל שאמרנו
 ישראל קטרת זה של פורענות היא הרגה נדב
 ואזיבוהו וכו', לכן ידעו שהיא של כפרה שנאמר
 ויתן את הקטרת ויכפר על העם וגו' היתה
 הסכה כי סגולת הקטרת מעלתו הוא להסלק
 ולדחות בעשר עין הקטרת כל מה שהוא עומד
 כנגדו, ולכן נדב ואזיבוהו שלקחו איש מחמתו ונתנו
 צהן אם ושמנו עליהן קטרת ויקריבו לפני ה' וגו',
 היה עמר עין קטרתם כמי שדוחה רגלי שכינה והוא
 השפע האלטי שבמקום המקודש שנכנסו בו ולכן
 נענשו מיד, וכן קרה ועדתו שהיו לפני ה' כמ"ס
 (במדבר פ"ז) והקרבנם לפני ה' איש מחמתו וגו'
 היה עין קטרתם מסלק ודוחה רגלי שכינה,
 ונענשו מיד, אבל הקטרת שהקטיר אהרן היה
 צחון כמו שאמר לו משה קח את המחטה וגו' וכן
 עליהם אם מעל המזבח והיך מחסה אל העדה
 וכפר עליהם כי יאל הקוף, וצנחנית הקטרת
 במקום שהיו העדה ששם יאל הקוף דחה וסלק
 עמר עין קטרת אהרן כל מדת דתין הקשה שהיה
 ענין יליאת הקוף ובוזה נעלמה המגפה, וכמו
 שאמר וירץ אל הוך הקהל ויתן את הקטרת ויכפר
 על העם וגו', וכשהקטרת נעשה כמדור ועל ידי
 מי שראוי להעשות בפנים במקום השכינה, אז
 עמר עין הקטרת עולה ומקבל שפע ברכה מן
 השכינה ובאה טובה לעולם:

ציונותו נעשה על ידי אחד לבד, ומפני כך נענשו
 נדב ואזיבוהו שנשתתפו שיהיה בעשייתו, שאם
 היה אחד מהם עושה אותו אולי היה לילול, וכמו
 שמורה הכתוב אשר לא זוכה אותם, נראה שהיה
 ענין עוונם שנשתתפו שיהיה בדבר שלא נלקחו
 שיהיה ביחד, וכן בקרת ועדתו ואש יאריה
 מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקרבי
 הקטרת, כי נראה כי ציונות רבים בהקטרת
 קטרת הוא שנענשו, שאם היה כהן אחד לבדו
 שהיה מקריב אותו כהלכתו לא היה נענש, ובזה
 עשה קרה שחשב כי גם שאין הקטרת נעשה ע"י
 רבים ישאר ה' המיוחד ויתקבל עין קטרתו ושאר
 ימותו, וכמו שהבין מדברי משה שאמר לו ויהיה
 האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, שנראה שאחד
 מהם המיוחד יהיה נמלט ויבחר בו וכו', ואחר
 כך חזר ופירשו לו ואמר וקחו איש מחמתו וגו'
 ואחיה ואהרן איש מחמתו, להורות לו כי מה
 שאמר והיה האיש אשר יבחר שגראה שהיה ידוע
 שיבחר באחד מהם לא היה זה האחד אלא אהרן
 שכבר הובדל לה' להקדישו קדש קדשים, וקרה
 לא חשב לדברי משה האחרונים אלא למה שאמר
 זאת עשו קחו לכם מחמת קרה וכל עדתו וגו'
 ותנו צהן אש וגו' והיה האיש אשר יבחר ה' הוא
 הקדוש, ולא חזיר כאן את אהרן שיהיה עמו
 ועכ"ל יגלל ויהיה נבחר אחד מהם, ולכן קדם
 ולקח הוא וכל עדתו איש מחמתו ולא התמינו
 לאהרן שיהיה עמהם כדי שיתקיים צו והיה האיש
 אשר יבחר וגו', נבחרו כי עכ"ל יהיה נבחר אחד
 מהם, כי לא מנינו שנשתתף אהרן עמהם אז
 צנחנית הקטרת קטרת כי לא התמינו לו, וכמו
 שאמר הכתוב עליהם ויקחו איש מחמתו וגו'
 ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן, כי אחר
 שעשו הקטרת עמדו פתח אהל מועד במקום
 שהיה משה ואהרן, שנראה כי אהרן היה עם
 משה שם ציחד ולא נכנס עמהם:

וגדוורר לענינו כי כל ישראל ראו וידעו כי
 הקטרת הרגה את הצלתי רחויים ונעלמה
 המגפה ע"י אהרן כשהוא עשה אותו. וכן הוא
 ידוע כי כשעשה הקטרת כמלתו בזמנו משפיע
 שפע ברכה לעולם בפרט על העושה אותו מהבדך
 בעושה, ומכ"ם (דברים ל"ג) שימו קמורה אשך
 וכליל על מזבחך, וסמך ליה בך ה' מילו, וכמו
 ששנינו (יומא כ"ו) חדשים לקטרת בואו והפיכו
 כמו שפי' שם כדי שיזכה כל אחד בעשיית הקטרת
 ומעולם לא שנה אחד בקטרת, וזה אינו אמונם
 וקבלה בעלמא אלא כיוון ומוחש גמור שהיו רואים
 בצפון כי כל מי שיהיה מופל בעשייתו היה מתעשר,
 ולכן תקנו חדשים לקטרת כדי שיתעשרו כולם,
 ואם לא היו בפועל מתעשרים מיד סזוכים בקטרת
 ולא היה ניכר כי מחמת עשותם הקטרת נחששו,
 לא היו אחרים רודפים אחריו ומתאמלים לעשותו
 והיו מניחים חדשים גם ימים שיעשוהו, אלא
 שנראה

שנראה שהיה דבר ידוע ויכר לכל הכהנים ולכל ישראל :

ובן במלות אחרות אנו רואים שיש בהן כח וסגולה לטובה וידיעה, וכמו שאמרו חכמים (שבת כ"ג) הזהיר בזויות זוכה לגלות נאה וכו', וכמו שראו והעידו בנביון (מנחות מ"ד) מאותו שהיה זכיר בו שהלך לזונה בכרכי הים וכו' וצאו ליאותיו וטפחו על פניו וכו' עד אותן מלעות ומטות של זהב שהלעיפה לו בציפור העיפה לו צהיתר, והרי זו מזהה קלה ואמרו עליו זה מתן שטרן צבוע"ז ולעו"ב ארזי יודע, כי אין לך כל מלוא קלה שאין מתן שכרה צבוע"ז וצבוע"ב וכמו שאמרו שם במנחות לא ולמד ממלות לילית, ודבר זה היה מפורסם וידוע בצבמ"ד לכל החכמים שבדור ההוא, וא"כ מה שאמרו ג"כ זוכה לגלות נאה היה כענין זה שנפטרסמו כנה אכשים בצמה דורות שהיו וזכירם במלות לילית וראו הדור ההוא וידעו שזכו מלדו לגלות נאה, וכן מה שאמרו הרגיל בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין, ושאלו לר' זכאי (מגילה כ"ז) צמה הארכת ימים וכו' ולא בטלתי קידוש היום אימא זקנה היתה לי פעם אחת מכרה כיפה של ראשה והצבחה לי יין לקידוש, תאנא בשמחה הייתה לו ארבע מאות גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין, הרי ראו וידעו באותו הדור כל החכמים ששנו תוספתא זו שהניחה לו אמו ד' מאות גרבי יין, והיא היתה ענייה קודם והיתה זקנה במלות קידוש עד שמכרה כיפה של ראשה להציל יין לקידוש, והוא ג"כ צהיתור זכיר באותה מלוא עם חזרותיה שהזכיר שם זכה לאריכות ימים ולהניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין מלד היומו זכיר בקידוש שהוא ענין דומה לו, וכן אמו היתה זכירה בקידוש והניחה ת' גרבי יין, נראה כי מה שהניח היום ג"כ היה מהיותו זכיר במלות קידוש היום. וכן מה שאמר (שבת כ"ג) הרגיל בנר הנוכח הויין ליה בנים ת"ח משום דכתב כי נר מלוא וזורה אור, וע"י נר מלוא של שבת וחנוכה בא אור תורה, רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותיי אפתחא לדבין ננרא חזא דהוה רגיל בשבתא טובא אמר הרי גברי דברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אחי בר אבין ורב חייל בר אבין, ורב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותיי אפתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשבתא אמר גברא רבא נפיק מהכא נפק מינייהו רב שיזבי, הרי שהיה מסורת בידם והיו רואים בכל דור כי מי שהיה רגיל בנר היה לו בנים ת"ח ולכן אמרו בפירוט הזהיר בנר שבת הויין לו בנים ת"ח, והיו צבוחים רב הונא ורב חסדא צמה שאמרו חכמינו ז"ל שהיה אמת וייתרו כבודם הגדול דבר עתיד על זה שראו שהיה זכיר במלואו זו שילאו ממנו ת"ח, וכוונת אל האמת שילאו ממנו ת"ח הנזכר, כ"א לא היה מתקיים מה שאמרו

היו נשארים ללעג וקלם בפני עמי הארץ ולא היו מחשיבים דבריהם, וסחולק על דברי חכמים לא יוכל להכחיש מילואות זה הענין שהיה כך, שהרי רב הונא היה מנדולי תלמיד רב וצא בנמרץ בסעודה וענותו ורב חסדא היה תלמיד חבר שלו, ומה שאמרו לא היה במסחרים כ"א בפרסום קודם שיתעברו נשותיהם והיו מלפני כל השומעים לראות אם נתקיימו דבריהם ונתקיימו שנתעברו נשותיהם וילדו זכרים וגדלו והיו ת"ח, ורבינא ורב אחי שכתבו ענין זה בגמרא אלהי לא ידעו ולא נתאמתו שאירע כך לא היו כותבים אותו, וא"כ נראה דבר מפורסם ג"כ בלי ספק כי הזהיר במלות נמשך לו טובה וידיעה, ואין לך ראה גדולה לידוק ויושר המלוא כ"א שימשך טובה וחיים לעושים, וכמו שאמר גדולה תורה שניתנת חיים לעושים וכו', וגם כי אין דבר זה נראה מפורסם בכל הדורות אינו מן החימה, כי לא נאמר כל זה אלא בני שהוה זכיר ורגיל במלוא מיוחדת כי אפי' בזמן שהיה יכול לפטור עמו ממנה הוא זכיר לעשותה ואז הסי"ת מראה לעולם כי יש לו שרר הרבה צבוע"ב ומקלנת מפרי גותן לו צבוע"ז כענין המלוא שהיה זכיר בה, שהרי אמרו הזהיר במלוא פלוני ולא אמרו העושה מלוא פלונית, לסודות הזריות אפילו בזמן שהיה יכול לפטור עצמו, כאמרו של רבי זכאי שלא היתה חייבת למכור כיפה שבראשה לקנות יין עליהם דהוה זכירי צבועי טובא, ר"ל אפילו שלא היה להם צמה לקנות היו מחפשים ומתחזקים לעשותם והיתה עולה בידו ואז היה נראה שגתת השי"ת עליהם לפרוע להם צבוע"ז שרר הסודות לא שרר המלוא עלמה, וא"כ מי שישיגה בכל דור במעשה האל ית' וצבועידי הזכירים במלות יראה שכל המלוא שלם וכו', ולא יתקיים בשביל זה שכל המקדש על היין בכל שבת או לזבש לילית בכל יום שימלא גרבי יין או יזכה לגלות נאה, כי מי שיש לו לעולם יין צבועי או מי שיגש לו לילית גם כי הוא עושה מלוא בכל יום אינו נראה כי שגתת האל יתברך על אותה מלוא פרטית כי שרר מלוא צהאי עלמא ליכא, אלא למי שהיה יכול לפטור עצמו בזמן מן המלוא והוא זכיר לעושהו לעולם, וזה לא יקרה אלא ליחידים בדור, ואם ישיגה האדם צבועי יראה ג"כ מה שראו החכמים הראשונים והעידו עליו. ונכתב כי מעשיית המלוא והיותו זכיר בה ימשך לו טובה והוא ראה על לידוק ויושר המלוא, וכן אמרו הזכיר במזוזה זוכה לדירה נאה, ולא נודע להם מי שיהיה זכיר בה שיהיה יכול לפטור עצמו ממנה והיה זכיר ועשאה שיהיה לו בית נאה, ולכן לא הביאו ראים במילותיה לזה אלא כמו שבקידוש ובנר הדבר אמתו וכוונת כמו שראו צפועל בשתייהן, וכן הזהיר במלות לילית ראו שיחיו לו מטות ומלעות

דברים אשר לא כן וגו' וליצבו להם מצבות וגו' ויקטרו עם וכו' ויעבדו את הגלולים וגו' ולא שמעו וגו' וימאכו את מקויו וגו' ויעזבו את כל מצות ה' וגו' ויעבדו את צבאים וגו' ויחאקו כי מלך בישראל ויסיר מעל פניו וגו' הורה כי האריך להם הסי'ת שלא להגלותם גם כי חטאו והלכו בחקות הגוים וכו' עד שהשיד בהם צד כל נציגי כל חוזה לאמר טובו מדרכיכם וגו' ולא שמעו ויקשו את ערפם עוד הוסיפו לחטוא אחרי שיעד בהם חטאים אשר לא עשו אותם קודם הייעוד ואז לא היה יכול לסבול ולהאריך עוד, והחאקף מלך בהם ויסירם מעל פניו לא נשאר רק שבט יהודה לבדו גם יהודה לא שמר וגו', ועם כל זה האריך להם עוד כיון שלא כבדו שפעם כבני ישראל, הרי שהיה גלוי ומפורסם לכל האומות ולישראל עלמם אחר שצאה עליהם הרעם שצאה להם מלך חטאתם ועברם על דברי החורס, וכרי יהודה שהיו מועטים מהם ולא גלו אז מפני שהיה גלוי ומפורסם שלא היו כל כך רעים וחטאים כמו שאר השבטים שלא היה ציניהם עגלי זהב וע"כ האריך להם ולא נתן בלב מלך אשר לא שייגם, וכשבא צימי חזקיהו המלך שלא ה' מלאכו ויך במהנה אשר קפ"ה אלף וישיכמו בצדק והנה כלם פגרים מתים וידעו אז שבט יהודה כי האל ית' הוא שגלהם להם כמו שיעד והודיע להם קודם ע"י ישעיה הנביא ששמע ה' תפלת חזקיהו ואמר (ישעיה ל"ז) וגותי על העיר הזאת להושיעה וגו', והיה מפורסם גם זה בכל העולם וידעו כי האל ית' הוא שהגלה את עשרת השבטים ורחם על יהודה כעת למענו ולמען דוד עבדו :

ובל זה הוא דרך כלל בחטאים כוללים שחטאו ישראל, כי בלגשים פתעו שחטאו חטאים פתעים גם זה גלוי נכסלים ונעשנים בעולם, וכמו שהוא מבוואר בצנזיאוס ובכתובים ובדברי רז"ל ויארך בספורם, אלא שנלמין ונדע כי הוא חמת כי האל ית' נותן טוב בעוה"ל ובעוה"ב למקיימי המלות, ומעניס שבעו"ל ובעוה"ב לעוברים מלזותיו ואחזקיהו, וזו חרזה גדולה כי החורס וכל מזותיה ניתנו למשה צביני כדי שיקיימוהו ישראל, אלא שענין השכר של מקיימי מלות והעונש של עוברי עבירות שחמרו, גם כי הוא נגלה לפקחים וליודעים הוא נסתר ונעלם מעיני ההולכים בחשך, כי הם אומרים על מי שצאה עליו הרעם על עברו על מצות ה' כי מקרה היה לו, וכן על מי שצאה לו עושה מלך עשותו מלזת אומר כי מזלו נרם ולא נמשך מלך המלזת, וגם זה מאת ה' ילאה כי הגדיל עלה והספילא חושיה לתת שכר להולכים לפניו בצמת ובלי שימוש לקבל פרס שמדוי הטובה לגבו, בצלופן שיוכל מי שיראה להכחיש לומר שלא צאה לו מלך המלזת ומצית הרעם לעושה הרע, בצלופן שיוכל להכחיש מי שיראה

ומלזות של זהב אשר ככללן עליהם נאם גמרו אומר ג"כ במזוזה שיהיה לו דירה נאם כשיהיה זהיר דרחים רבנן וכו' דמוקיר רבנן וכו', על דרך מה שפירשתי, וכן על המינה הפילין שמהאריך ימים כמו שסבירו מן הכתוב (ישעיה ל"ח) ה' עליהם יחיו, וכאן אמרו כל המינה ולא אמר כל הזהיר שהיה נראה אפי' בזמן שהיה יכול לפטור עלמנו ואם הוא פטור מממת לורך יקוי גופו אינו זכירות להניחם : רבן צענין הולקה אמה"כ ולדקה תליל ממות, והשיד ר' עקיבא וכל החכמים הסומכים על שלחנו בהופת בהו שלולה מן הנחש שיעדו לה כלליו בשביל הולקה שפגתה וכמו שהוא מוזכר בצוף שבת עם ענינים כאלו. נמלא שידעו שאין מזל לישראל, שהולקה מלילה ומנינה על מה שמורה המחל, ודקש אז רבי עקיבא ולדקה תליל ממות, כלומר שראו בנסיון מה שכתב שלמה ע"ה ולדקה תליל ממות ולא ממתה משונה ע"ה נחש חלל אפילו ממתה עלמה, וכן בצמה דברים כיוולא באלו שהביאו בגמרא להורות כי שומר מלזת לא ידע דבר רע :

ורבמו שענין זה גלוי ומפורסם בענין המלות כן הוא ידוע ומפורסם בענין העבירות, כי הזהיר מעשהו ניול מפגעים רעים ומי שנכשל בהם נענש, וכמו שראינו בענין השבועה שנשבעו בני ישראל לנצבונים, שנענשו ישראל שבה רעב לארץ על אשר המית שאלו את הנצבונים כמו שזכר בסמואל, וכן אמרו החכמים ז"ל מעשה צכפר אחד שהיו אכסיה נשבעים ומקיימים וכלם נחרבו, ואם הנשבעים ומקיימים דבר שאינו לרוך כך הנשבעים לשקר על אחת כמה וכמה, וכן ראינו שהחיים יושע את יריחו שאמר (יושע ו') והיתה העיר חרס היא וכו' לא חשב בה עלן כחיב ומרם הוא כשבעה, ומפני ששבר עין כחיב וימעלו בני ישראל מעל בחרם וגו' ונענשו שנסו לפני אכסי העי והכו מהם כל'ו איש עד שהודה עכן ונשרף הוא וכל ביהו כנזר, וכן השביע יושע את ישראל ואמר חרור הארץ לפני ה' אשר יקום וצנה את העיר וגו', ורחמינו כי בני הארץ שצנה חיאל את יריחו בצבדו יסדה וצלעירו הליב דלמיה כמו שאמר וקלל יושע צנת השבועה, וכן שאלו השביע את העם לאמר חרור הארץ אשר יחל לחם עד הערב וגו' ולא שמע יונתן ששביע אצוי את העם וטעם מהדש, ונענש שלא ענהו האל ויתברך ציוס ההוא ואמר שאלו צמה היתה החטאת הזאת וגו' עד שפדו העם את יונתן ולא מת :

רבן ראינו כי בצמת העגלים ששעה ירבעם ונמשכו אחריהם כל הצאים אחריו עד הישע בן אלה גלו עשרת השבטים מהלכותם, וכמ"ש (ת"כ י"ז) ויהי כי חטאו צכ"י לה' אלהיהם וגו' וילכו בחקת הגוים וגו' ויחטאו בני ישראל

שירלה ולומר מקרה הוא היה לו, והמשכיל והמבחין
 בכל דרכי ה' דרך כלל ודרך פרט ומשניה על כל
 מה שעושה האדם אם טוב ואם רע יודע כי מהשם
 היתה לו, ומי שאינו משגיח כמו שראוי, תולה
 הדברים למקרה. וזהו יש שכר יומר לדבקים
 במלות ואינם מושגים אם יצא להם טובה או לא
 אלא לעשות רצון קוים, אלא היה השכר והעונש
 גלוי לכל העולם היום בטל כמעט השכר והעונש,
 כי אפילו הרשע היה מקריע עצמו לקף זכות
 בראותו צעין הטוב שהיה מגיע ועוסקים במלות
 וסרע המגיע לעושים העבירות, וגם הלדיקים לא
 היה ראוי שהיה להם שכר כ"כ כי לא היו יעזבו
 דרכיהם כ"א בשביל שיגיע להם טובה ויגללו מן
 הרעע וכמעט היתה בעלה הבחירה שהיא ביד
 כל אדם לעשות טוב ורע. וכדי להגדיל שכר
 הלדיקים צעו"ז, ובעו"ב ר"ה שהיה נעלם קלה
 ענין הטובות המגיעות לטובים והרעות המגיעות
 לרעים מלד המאחס, כדי שכל אחד ממנו ישוב
 אל אלהיו ויהיה לו שכר טוב בעמלו:

לא הוזכר בחורה בפירוש, וזה היה מן הדין
 שימות ביומו והוא היום שנברא בו כיון שעצר על
 ליווי יתברך ולא היה יכול לעמוד מלכתוא אפי'
 שעה אחת, כי בשעה תשיעית נלטה ובעשיית
 סרה, אבל ברחמי ית' האריך לו אלה יתקיים
 הייעוד כי אם ליומו של הקב"ה שהוא אלה שנים,
 מפני שהיה כמו אנוס, כי פיתוי אשתו של אדם
 אונס הוא, וכשנלטה אדם הראשון עדיין לא
 היתה חוה נבראה בלדו כפי סדר הכתובים, ולא
 נלטה אלא הוא ואמר לו ביום אכלך ממנו מות
 תמות, כי מלת אכלך נראה מדעתך ומרצונך,
 וזה שאמר אדם הראשון האשה אשר נתת עמדי
 היא נתת לי מן העץ וגו', כלו' שהיא פתחה
 אותו לשיאכל, כי היא היתה חושבת מקודם כי היא
 לא תענש מפני שעדין לא היתה מלווה כשנלטה
 בעלה ופי אלא נלטה, והנחש בהיותו ערום ראה
 שאם היה אומר לה שתאכל מפני שלא נלטהו לא
 תאכיל היא את צבלה אמר לה שהוא נלטה ולכך
 נכנס עמה בערמה ואמר לה אף כי אמר אלהים
 לא תאכלו מכל עץ הגן, כלו' כבר הייתי יכול
 לומר לך שמוכל לאכול ברשות שהרי לא נלטהו
 את, אבל אפילו שאדם לך שאמר אלהים לא
 תאכלו לשינכס צבוס, אל תיראו לא את ולא
 בעליך כי לא מות תמותון אפי' שתאכלו. והנה
 בראת העונש היתה נשלמת כוונתו שיאכל אדם"ר
 ויעבור על הלווי, כי מה שהיתה אוכלת היא
 לא היה הנחש חושש כי היא לא תענש כי לא
 נלטהו על זה, ולכן כשאמר אדם היא נתת
 לי מן העץ ואוכל. אמר לה האל יתברך מה זאת
 עשית כלו' שנתת לבעליך ופתחת אותו שיאכל,
 והיא השיבה כי גם היא היתה אנוסה, כי כיון
 שהנחש השיא אותה ותאכל הוכרחה להאכיל היא
 גם בעלה, ולכן התחיל האל יתברך בקללה
 למתחיל בעצירה והוא הנחש, ואחר כך לאשה
 שנתפתחה ממנו, ואח"כ לאדם שנתפתח מאשתו.
 ואמר לנחש כי עשית זאת, כי אמר שהיא
 בתשובתה למה שאמר לה האל יתברך מה זאת
 עשית אמרה הנחש השיאני ואוכל, אמר לה האל
 יתברך כי עשית זאת כלומר שאתה עשית זאת
 וסיית הסבה שיאכל אדם ויעבור על הלווי,
 ולאשה אמר הרבה ארבע וגו' לא האשים אותה
 על שאכלה אלא על שהאכילה את בעלה ופתחה
 אותו והסך רצונו לרצונה, ולכן אמר לה ואל
 אישך תשוקתך והוא ימשול בך הסך כוונתך. ולאדם
 אמר כי שמעת לקול אשהך ותאכל מן העץ,
 כלו' לא היה לך שום אונס ממנה אלא שרית
 לשמוע לקולה ולעבור על מצוה, ארורה האדמה
 וגו', ומפני כי סוף סוף אם לא היתה אשתו
 מפתה אותו לא היה חובל ביקל האל ית' עליו
 וקבל תפלתו ותשובתו שלא מת בראותו יום עצמו
 שיעד לו והאריך לו עד שיגור יומו של הקב"ה, כדי
 לקיים יעודו הא' שיעד אפי' שהיה לרעה והקב"ה

ובן אפשר כי מה שאמרו זוכה לעלית נאה או
 לדירה נאה בהיותו זכיר במצוה פלונית,
 הוא בהיותו שלם ג"כ בדברים אחרים גם כי לא
 היה זכיר בהם כ"כ, כדי שלא יקשה אם נראה אחד
 שהוא זכיר בצדו מזה ואינו מגיע לו ענין שכר
 אותה מצוה צעו"ז, כי נחלה הסכרון במעשים
 אחרים, וכמו שאמר (יומא מ"ז) על קמחית שהיו
 לה ז' צנים וכלם שמשו בכהונה גדולה ואמרו לה
 צמה זכית לך, ואמרה להם מימי לא ראו קורות
 צמתי קלעי שערי, אמרו לה הרבה עשו כן ולא
 הועילו, לומר לא זאת היא שעתדה לה שהרבה
 עשו כך ולא הועילו אלא שזכיות אחרות ג"כ היו
 בה ועל כולם זכתה לשיאכל כל צנים כהנים גדולים:

פרק שמונה ועשרים

ומה שהיא לודקת ביעושים ובנכסים שזכרו בה,
 הוא כי ראינו כל היעודים שנכתבו בה
 לעתיד נתקיימו ונכתבה ונדע קיומם בחורה
 עלמה ובספרי הכתובים:
והיעוד הראשון הוא מה שיעד הקב"ה מיתה
 לאדם אם יאכל מעץ הדעת, וכמו
 שאפי"כ כי ביום אכלך ממנו מות תמות, ואמרו
 חכמים מיתה לאדם מיתה לחוה מיתה לו מיתה
 לדורותיו, ולריך לברר בראיה אופן נתקיים יעד
 זה, שאם יוס זה הוא יוס ההווה בינינו כפי לא
 נתקיים הייעוד שלא מת בראותו יוס, ואם זה הוא
 יומו של הקב"ה שהוא אלה שנים הרי נתקיים
 ענשו בו ובדורותיו ולמה קללו עוד כמה קללות הרי
 ענשו מספיק לו שימות חוך אלה שנים, ועוד
 יקשה אם הוא יוס קטן הרי ענשו גדול ואם
 הוא יוס גדול הרי ענשו קטן, וגאמר כי זה
 היעוד היה משמעו על היום הנזכר בתוכו בבריאה
 והוא היום השמיני בעולם, כי יומו של הקב"ה

חזר בו כשיש השוכה, וכמו שמבואר בדברי ירמיהו לחנניה בן עזור. והנה כשאמר לו ביום הכלך ממנו מות תמות היה דעתו ית' שיחשוב אדם הראשון שהוא היום עלמנו נברא בו והוא יום הששי לבריאה, והוא חלק לא היה כי אם על יומו של הקב"ה והוא אלהים שנה, כי אם היה על היום הוא ממש הרי היתה כל הבריאה לבטלה ולא היתה נשלמה עדיין הבריאה, כי אם ימות ביום ששי לא היה יום תמותה ביום שביעי ולא היה נשאר אדם על הארץ ועל מה שאלה העולם, אלא שתחלת מחשבתו היתה שאם נברא יחיה לעולם ואם יחטא יחריף לו עד סוף יומו של הקב"ה, ולכך אמר מות תמות ודרשו חז"ל מיתה לאדם מיתה לחיה מיתה לו מיתה לדורותיו, כי הורה צוה כי לא היתה המיתה בצדו יום עלמנו שעדיין לא היתה חיה ועדיין לא היו דורות, אלא אמר מות תמות מיתה לו ומיתה לחיה גם כי לא נלעויות, ומיתה לו מיתה לדורותיו שיבואו אחריו בסבתו, כי לא יחיה שום אחד מדורותיו לעולם אפילו לא יחטא. ואיפשר לומר כי מפני שחיה היתה בכח עם אדם הראשון כשנלעויות, כי לא נבראת אחר כך עפר מן האדמה אלא שבניתה מאדם מללעותיו, מפני זה נכללה ציוויו ונעשה גם הוא, ולכן אמר מיתה לאדם מיתה לחיה גם כי אינה מנייה עדין הרי היא עומדת בא' מללעותיו, ומיתה לו ומיתה לדורותיו שהם באים ממנו והם יואלי ירכו אט"פ שאינם מנייים עדין: ובפרקי ר' אליעזר פרק י"א הניח בששה קרא שמות שביעית כדווגה לו חיה שמינית נלעו ע' עלו מצטה שנים וירדו ארבעה עשירית סכניסו לנגן עדן ועבר על ליוויו אחת עשרה נידון י"ב נתגרש, וקשה לנוסחא זו כי סדר השמות הוא שלא כסדר הכתוב, ועוד שחלל נלעו בשמינית הבן וקין גם כן שולדו בשמינית היו ראוים ליעש ועושה שפי עלמם כי מהתמא יהיו ליווי הש"ת כשנכנסו עם אדם וחיה לנ"ע בשעה עשירית ועברו גם הם, שהרי אמרו הכמים ז"ל ותהן גם לאישה גם ריבוי שהאכילה את הבהמה וחיה ועוף והכל שמעו לה חן מעוף אחד ושמו חול כדכתיב (חובב כ"ט) וכלו חרבה ימים אלה שנים הוא חי וכו', ואם כן כ"ש שהאכילה לבנים, אלא קין והכל לא אכלו היו ראוים להיות חיים לעולם ואם אכלו הם ראו שיעשו עושה מיוחד ולא חוזר זה בכתוב, לכן נראה נוסחא הפסיקתא כי גם היא אמרה בשם ר' אליעזר והיא חסדר סכתובים כפי המפרשים ז"ל שלא חוזרה חיה עדין וכמו שכתבתי למעלה, ומפני כי בנמרה גם כן פרק אחד דיני ממונות הובאה מימרה זו כמו בדברי רבי אליעזר, שביעית כדווגה לו חיה וכו' נאמר לפי זה כי א"ס"ה לא נלעו בפירוש על זה אלא אדם הראשון ולא חיה ובנייה כי הוא היה העיקר ולכן נאמר לו כי ביום הכלך ממנו מות תמות, והיה איפשר שיבינו שהם לא נלעו

כלל ולכן אמר לה הנחש אף כי אמר אלהים כמו שפירשתי למעלה: היעורר השני קללת הנחש חיה ואדם שנתקיים בהם כל מה שנתיעד להם: היעורר הג' קללות קין עוה נוד שהיה בלחץ וכתיב וישב בלחץ נוד: היעורר הרביעי כל הורג קין שבעתים יוקם גו': וכתיב בלחץ אחר שהולד: והוא דוד שביעי כי איש הרגתי לפנעי שהרג את קין וקיים הקב"ה הבטחתו וכמו שאמרו במדרש: והיעורר החמישי זה ינחמנו ממעשינו וגו', כי היתה השמרת ציד אדם הראשון כשאמרו לו ארורים האדמה וכוונת אדם מהול ממעי אמו תפסק קללה, וכן היה כי קודם היו היםים עולים ומלפנים ארצה מקבריהם וכו' וכיון שעמד נח ניטוהו, וכן כיון שהטא אדם הראשון פרה לא היתה נשמעת למורש הטלם לא היה נשמע ליחראש וכיון שעמד נח נחו וכו': והיעורר הששי והנהי משמתי את הארץ וגו' עשה קח חבת עזי נפר וגו' ואני הניני מציא את המבול וגו' והקימתי את בריתי אתך וגו', ונתקיים הכל כמו שכתוב בחזרה: היעורר השביעי ומולאם וחתכם יסיה וגו', והוא מתקיים כמו שאמרו תינוק בן יומא חי אין לריך לשומרו מן העכברים וכו': היעורר הח' ולא יכרת כל בשר עוד צנו' ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ וגו', ונתקיים לעולם: היעורר התשיעי ונראתה הקשת בענן וגו' והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכור ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש חיה בכל בשר אשר על הארץ, אלא אמר כאן צינו ובניכם אלא בין אלהים ובין כל נפש חיה, כי אין הקשת לראיה אלא בזמן שאין שום לדיק בלחץ ואין העולם מתקיים אלא בשביל הב"ה כמו שאמר ובין כל נפש חיה, ואמר בכל בשר אשר על הארץ לכלול מין האדם שהם בשר והם נמשכים אחר השומר שאין לדיק בנייהם אבל בזמן שיש לריק חן הקשת נראית וכמו שאמרו (כתובות ע"ז) נראתה הקשת בזמין: היעורר העשירי מה שיעד נח לבניו ארור כענן וגו' ברוך ה' אלהי שם וגו' יפת אלהים יפת וגו' ויהי כענן עבד למן, ונתקיים קללת הנען שחיו עבדים לשם ליפת, וכן נתקיים ברכת שם והוא מבינת הארץ, וכן יפת אלהים ליפת שבנה כורש בית שני, וישכון באשלי שם והוא שישרה שבינתו צבית שבנה שלמה, וכן היה: היעורר אחד עשר הבה נראה ונבלה שם שפחת וגו' וכתיב ויפץ ה' אותם וגו', הלכו להם בני חומר הארץ ללוד ור' נחמיה אומר נחכנסו כל הארצות כראשי חורין והיתה כל אחת בולעת אחשי מקומה וכו': היעורר הי"ב והעשן נגוה גדול ואצטרך ואצרכה מזכרין וגו' ונתקיים הכל כמו שידוע: היעורר הי"ג לזרעך אתה אלהי הארץ תזאת וגו', ונתקיים: היעורר הי"ד וה' אמר אל אברהם אחרי הפחד לוט מעמו שא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ

הארץ אשר אתה רואה לך אתגנה ונו' ושמתי את זרעך ונו', הולך לחזור להבטיחו על נתינת הארץ כי מקודם לא אמר כי אם לזרעך אתן את הארץ הזאת ועתה פירש לו יותר לפונה ונגבה ונו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה ונו', והסוף גם כן בזרעו ושמתי את זרעך כעפר הארץ ונו', כי מחוספת ורביבו הזרע נמשך חוספת הארץ, ומתקיים הכל כמו שכתוב בתורה ובנביאים, ומה שאמר לך אתגנה ולזרעך לא היתה הבטחה שיתגנה לו ממש שהרי הולך לקנות קבר להשתן בדמים יקרים, אלא מה שאמר לך אתגנה רואה לומר בזכותך אתגנה לזרעך, או ירלה לך אתגנה מעתה כדי שיוכר זרעך זה בתורת ירכוש, כי בבאה להם מחנה תהיה קיימת יותר בידם, ומה שאמר עד עולם הוא משום דקדושה שניה קדשה לשמה וקדשה לעמיד לבא, והרי אנו מחויבים בתנאים לעולם כמו אם היינו זה, ולעמוד ותקיים בפועל שתהיה לנו עד עולם: היעוד הע"ו מעמד בין הבתרים, והוא ידוע כי זה היה בהיות אברהם אבינו בן שבעים שנה שהרי כתוב כאן ועודם ונו' ואתה ארבע מאות שנה, וביניתי בני ישראל ממלכים כחוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ת"ל שנה, הא כיצד משעה שהיה לו זרע לאברהם אבינו והוא משולל יחמק הם ת' שנה כמו שכתוב כאן כי גר יהיה זרעך ונו' משעה שהיה לך זרע מיוחד והוא יחמק, ומה שאמר לשם ת"ל שנה הוא ממשמע בין הבתרים שהיה שלשים שנה קודם בהיות אברהם בן ע' שנה, ואם כן מה שאמר בתחלת הפרשה ואברהם בן ע"ה שנה בלאתו מהין הוא יליאה שניה וחמש שנים קודם ילא מהין והיה במצמד הזו וחזר להרין וכמו שאמר חז"ל, אלא שקשה לזה כי כפי סדר הכתובים נראה כי מלהמת אברהם עם המלכים היה אחר שילא מהין פסעם שניה שהרי כתוב בלאתו מהין בן ע"ה שנים וכתיב ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ונו', ויעבר אברהם בארץ ונו' ויהי רוב בארץ ונו', ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו ונו' הפרד נח מעלי ונו', ולוט יושב צערי הכנר ויהלל עד הדום ונו', וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט ונו', ויהי בימי אמרפל ונו', ויקחו את כל רכוש הדום ועמורה ונו', ויקחו את לוט ונו', והוא יושב בסדום ונו', ויאל מלך סדום ונו', ויאל אברהם אל מלך סדום ונו', אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה ונו', עד סוף כל הפרשה, ואם כן אחר כל דברים אלו שאירעו כשילא אברהם מהין עם לוט בהיותו בן ע"ה שנה היה דבר ה' אליו אל תירא כי לא תגשש על הנפשות אשר הונת ולא קבלת שכר לדקותך עדיו כי שדרך הרבה מאד, ועל זה השיב אברהם מה שהן לי ואנכי הולך עירי ונו' כי לי לא נתתה זרע

ונו', ומה הועלת בכל אשר נתן לי, ואז השיב לו האל ית' לא יירשך זה ונו' ויואל אותו החולה ונו' והאמין ביי' ונו', צמה אדע כי אירשנה ונו' והרי זה מעמד בין הבתרים, ונראה שהיה אחר כל זה ואיך אמרו שהיה בשנת ע' לאברהם, כדי לישב צ' הפסוקים אחד אומר ת' ואחד אומר ת"ל, הרי יכולים לישב הכתובים בלופן אחר כמו שאמר רבי אלעזר בן ערך רד"ו שנה ישבו במצרים וה' שנים קודם שירד יעקב נולדו מנשה ואפרים הרי רט"ו ימים ולילות הרי ת"ל שלג הקב"ה את הקץ בזכות האבות וכו'. ונאמר כי חכמים סוברים שאלו הם ת"ל שנה היו ממש שנים שלמים הואיל שמלאנו הארבע מאות ומכונים מילדת יחמק שהיה זרעו של אברהם, השלשים היתרים שנחסרו ביניארת מלרים נאמר שנה ממשעמד בין הבתרים וכמו שהעתיקו הזקנים לתלמי ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר חרות ת"ל שנה, ואם כן נלמד לומר שאברהם ילא צ' פעמים מהין, הפסע האמת בהיותו בן ע' שנה או פחות כי אז נאמר לו לך מהארץ ונו' והעשך לגוי גדול ונו'. ובזאת ההליכה אירעו כל הדברים הכתובים בפר' עד סוף מעמד בין הבתרים שהיה אז בן ע' שנה, והח"כ הזר להרין וחזר וילא ממש מכל וכל שלא הזר לשם בהיותו בן ע"ה שנה, ועל שהי הליכות אלו אמר הכתוב וילך אברהם כאשר דבר אליו ונו' וילך אחר לוט, והוא ההליכה הראשונה וסדר כל הפרשה, ועל היליאה השניה שהזר שם אמר ואברהם בן ע"ה שנה בלאתו מהין, כלומר כשילא שנית מהין מכל וכל שלא חזר אליה עוד היה בן ע"ה שנה, אבל בהליכה הראשונה לא היה עדין בן ע"ה שנה. והח"כ ראיתי בפרוש הרמב"ן ז"ל פרשה בא אל פרעה שכתב בשעת אחת כל מה שכתבתי הרי צבחה שעת:

וגרזורר לענין היעוד שיעד לו כאן לא יירשך זה כי אם אשר ונו' שהרי אמר לו קודם כשילא לזרעך אתן את הארץ הזאת ונו' ואחרי הפרד לוט נעמד נאמר לו כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתגנה ולזרעך ונו' ושמתי את זרעך כעפר הארץ ונו', והח"כ איך אמר אברהם הן לי לא נתת זרע והנה בן בימי יורש אותי והשיב לו האל ית' לא יירשך זה ונו' ויואל אותו החולה ונו' והאמין בה' ויחשבה לו לזקה. ואפשר לומר כי כשילא אברהם מהין עם לוט ונאמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת השב אברהם כי היתה סכונה על לוט שהיה כמו זרעו עתה והיה ראוי לירושם, ולפיכך כשנפרד לוט ממנו חזר ויעד לו ולזרעך עד עולם לא ללוט, ואחר שאירע נלחין המלכים ולא היה עמו כי אם בן משק ביתו והגליח דרכו עמו חולי עליו ותקיים צרכת הזרע שהרי היה כמו בנו ותלמידו ולכך אמר ואנכי הולך עירי ונו' וכן משק ביתי ונו' והוא על לוט כמו שדרשו חז"ל, הוא דמשק אליעזר הוא על

על חלועזר, ולכן חזר והסיבו האל יתברך לא יירשך זה כי אם אשר ילא ממעיק, כי לא יקרה זרע ויורש לך כי אם מי שילא ממש מעיק, וחזר ואמר לו הבע נא השמימה וגו', אם חוכל לסיפור אותם כה יהיה זרעך, כלומר שיהיו גבורים ושלטים על כל העמים, ובכלל ייעוד זה ענין הנביות ח' שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן ילאו ברכוט גדול, וכתו שפורס קיומו, ואמר אחר כך ביום ההוא כרת ה' את האדם ברית לאמר לזרעך נתתי וגו' את הקיני ואת הקניזי וגו' והם עשך אומות, ולא נתקיים עד עתה ללא שבעה אומות ולעהיד יתקיים ירושת השלם האומות כמו שאמר הנביא ארום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעם, והם קיני וקניזי וקדמוני, ומעתה ייעד אותם לעמיד, שהרי בכל ההצטוות שהזכירו ירושת ארץ עשרת עממיון לאבות אח"כ לא הוזכרו אלא שבעה, נראה כי מתחלה לא הבעיחם אלא עד לעמיד שנתקיים במהרה ציממו: והיעוד ה"ו להגד הרבה הרבה זרעך וגו' והוא יהיה פרח אדם וגו', נתקיים הכל: והיעוד ה"ז וארבה אותך במאד מאד והפריתי אותך במאד מאד ונתתך לגוים ומלכים וגו' והקימות את בריתי בני וביניך ובין זרעך וגו' ונתתי לך ולזרעך אחריו וגו' והייתי להם לאלהים וגו', הולך לחזור ולהבעיחם ברבוי הרע לומר ונתתך לגוים ומלכים ממך ילאו, כי אם היה אומר ונתתך לגוים וגו' לבד, היה אפשר כי קודם שירבו יהיו לגוים שיתחלקו אלו מאלו בחמלות ויהיה כל אחד גוי בפני עצמו ומלך בפני עצמו, לכן אמר וארבה והפריתי כי אחר שיהיו רבים מלד ריבויים יהיו נקראים גוים ומלכים זה אחר זה, לא שיבשרם עתה שיתחלקו לגוים עשו ויעקב ומלכים רחבעם וירבעם, וחזר ואמר נתתי לך ולזרעך אחריו לומר ויהייתו להם לאלהים שתהיה להם לאחות עולם וישכנו בה ולא ילאו ממנה לדעתם ורזונם, כי הדר בארץ ישראל כמי שיש לו אלוה וכל שאינו דר וכו' (כתובות ק"י): היעוד ה"ח לשרה וברכתה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו, חזר ואמר לשרה כל מה שאמר לאברהם, כי ממנה יהיה כל העובד שתמשך מזרע אברהם, וכן בישר אותה כי גם שמשפחת אב קרויה משפחה ולא משפחת אם, ואם כן אע"פ שילאו ממנו גוים ומלכים לא יתחכו אלא אחר אברהם ובכחות, לכן חזר וברכתה והיתה לגוים מלכי עמים וגו', כי בכחות וברכתה יהיו לגוים ומלכים וגם אחרים יתחכו ויתחללו בה כל זרע ישראל, כמו שאמר אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו, כי להיותו בן שרה אקים אתו ברית שכתי עמך ולא עם ישמעאל אע"פ שהוא בןך ואע"פ שהיה כשר הוא וזרעו אינו נכנס בכלל זה הברית אלא שבזכותך ברכתי אותו והפריתי וגו' י"ב

נשיאים וילד וגו' כבוד ישמעאל נביות וקדר ואדבאל וגו': היעוד ה"ט שוב אשוב אליך כעת חיה והנס בן לשרה אשתך, כי אע"פ שהארץ כמה זמן ממשמד בין הבהרים שבעתיה בזרע, לא יאריך עוד אלא למועד הזה כעת חיה יהיה לו בן, ורמזו כי זה הזמן שילד בו ילחק יהיה מוכן לשגאלו בניו לבהך ארבע מאות שנה והוא זמן פסח כמו שאמרו ז"ל: היעוד ה"כ כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי בינתך יקרא לך זרע וגו' וגם את שן האמה וגו' כי זרעך הוא, מפני שאמרה שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם ילחק, היה רע בעיניו, כי גם שלא יהיה ישמעאל כשר והגון כמו ילחק היה רועה שירש עמו כמו שזרעו ילחק ילא עשו ויתחם לזרעו כן היה ראוי שיתחם ישמעאל שהוא בנו ועשו אינו אלא בן בנו, לכן אמר לו האל ית' אל ירע בעיניך וגו' שמע בקולה כי בינתך יקרא לך זרע, ולא כל ילחק כי עשו לא יתחם לזרעך, ואם כן אל ירע בעיניך שלא יתחם לזרעך גם כן ישמעאל ולא יירש עם ילחק, כי עם היותו בן האמה וילחק בן הסבירה לגויי אשימנו כי סוף סוף הוא זרעך עד פי שלא יקרא לזרעך לכבוד ילחק: והיעוד ה"כ"א להגד קומי שאי את הנער וגו' כי לגויי גדול אשימנו, מפני כי ביעוד הראשון שנאמר לאברהם על ישמעאל אמר ונתתיו לגויי גדול ואח"כ כשאמרה שרה לא יירש בן האמה עם בנה וגאמר שמע בקולה, ואמר לאברהם וגו' את בן האמה לגויי אשימנו ולא אמר לגויי גדול, חשבה הגר כי לבנה שהכניסה שרה עין רעה בו ניטלה ממנו הגדולה לכן חזר והבעיחם כי לגויי גדול אשימנו: והיעוד ה"כ"ב לאברהם על עקירת ילחק כי נכשעתי נאם ה' כי יען אשר עשית וגו' כי ברך אברךך והרבה הרבה את זרעך וגו', הוסיף לו בהבעתה זאת שיהיה ריבוי זרעו ככוכבי השמים וכחול צבת אחת, ולכן אמר ברך אברךך והרבה הרבה, שני ריבויין צבת אחת בזמן אחד, וריבויים יהיה סבה שלא תספיק להם נחלתם ויירשו ג"כ שער שונאים ולא יקללו ולא ישנאוים על זה, אדרבה ישמחו ויתברכו בם כל גויי הארץ והשונאים בכלל, עקב אשר שמעת בקולי יהיו נשמעים כל גויי הארץ לזרעך מדה כנגד מדה: והיעוד ה"כ"ג שיעד אברהם לניחק בנו כשגלה את חלועזר שיקח לו אשה אמר ה' אלהי השמים וגו' ואשר דבר לי וגו' לזרעך אתן וגו' הוא ושלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני מש, אחר אשר דבר ואשר נשבע, כי מי שנשבע על דבר ויש בידו ספוק לקיים שבועתו הוא חייב לקיימה מיד ולא יאריך אע"פ שלא קלץ לה זמן ולכן היה צטוח אברהם שישלח האל ית' מלאכו לפניו ונתקיימה הבעתה: והיעוד ה"כ"ד ויברכו את רכסו ויאמרו אחותנו את היי לאלפי רכסו, את

צויה ראשונה אמר ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק כי בזכותם ירשו אותה בראשונה, וכשגלו ממנה בגלות צבל סיו יכולים לזכות בה עשו וישמעאל מכה אביהם, ולכן אמר לך אחננה, כי בזכותך אחזור ואחננה להם כשיעלו מבבל ותהיה קדושה לשעתה ולעתיד לבא, שאם תהיה קדושה כשיעלו ממנה בצורבני בית שני שוב לא היה להם חקנה לשוב אליה עוד שכבר נתקיימו הבטחות כל האבות אע"פ שאמר בה עד עולם במה שעמדו בה כבר, יש עולם ועולמי עולמים של יובל, ועוד כי לא צ' באו כל המבטחות אלא שהיוחס הראויים וכשנאמרו וגלו ממנה אע"פ שישובו בתשובה לא היה להם שום זכות בארץ, ולכן ציכות יעקב נתקדשה לשעתה ולעתיד כדי שהיה נוחה ליכבש לבניו אחר שישובו בסוף הגלות הארץ ואז נתת להם בחסדי האל ית', לא בשביל מה שהבטיח לאבות שכבר קיים בפעם הא' בשביל זכות אברהם ויצחק, זכות אברהם קודם שבני בית שלמה, וזכות יצחק לאחר שבני הבית שבנו שלמה שנתקדש בה בעקדה שהיה בהר המוריה, ובפעם השנית צ'זכות יעקב, וכלל זכותו קדושת הארץ אף לאחר שגלו ממנה שמהיה קדושה וזכה תהיה נוחה ליתנה פעם שלישיה ביד בניו בחסדי האל ית', כי כבר תמה זכות והבטחת האבות לענין הארץ כמו שפיר', וזהו שאמר ולזרעך אחריך אתן את הארץ:

והיעוד ה"א' אל תירא מרדה מלרימה כי לגוי גדול אשימך שם אנכי ארד עמך מלרימה ואנכי אעלך וגו', גם כי כבר נסע הוא וכל אשר לו ובה צ'אר שבע מפני שזבח נצחיה לאלהי אביו יצחק שהיה עולה התמימה ולא יל' ח"ל כדי שיהיה מנן לו, היה נראה שהיה מתירא ושהיה דעהו לחזור מיד כמו שאמר אלכה וארחנו ראה בעלמא ואחר כן יחזור, ולכן אמר לו אנכי אלהי אביך ואשמור לך זכותו, אל תירא מרדה מלרימה ומלעמוד שם כי לגוי גדול אשימך שם, כי עיקר מה שהבטח אברהם אבינו ברבוי זרע לא היה אלא ח"ל כי הוא בעלמא לא היה זוכה לבנים בחרן אבל בן בנו היה זוכה לבנים בחרן כי כולם כולדו לו עם ואפי' בנימין אמו היחה מעוברת שם וכן עתה אמר לו כי לגוי גדול אשימך שם, כי עיקר רבוי שהבטחו היה בגרות ח"ל כמו שאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וגו' ולא אמר זרעך יהיה גר אלא גר יהיה זרעך משעה שיהיה לך רבוי זרע יהיו גרים כי צ'אקום גרותם יפרו וירבו, להורות כי גם בח"ל ששרי מעלה והמזלות שולטים בה ארצה אלא זרעך גם כי המזל היה מורה שלא יהיה לך זרע, ולכן אמר כי לגוי גדול אשימך שם, ואמר אנכי ארד עמך מלרימה מפני שהיה מרחה יעקב ג"כ בצדו וצ'חיס לאלהי אביו כמו שהיה מתפרד מאלהיו כי מי

שואו בא"י כמי שיש לו אלוה, ולכן אמר לו לא תחוש כי אנכי ארד עמך מלרימה ואנכי אעלך גם עלה, בעילוי וכבוד גדול כי יוסף יהיה במעלתו והוא יהיה ידו על עיניך, ואפשר לפרש גם כן אעלך גם עלם אלהי אחרך וגם עלה אביך שאלעם מארץ מלרים: והיעוד ג"כ ברכת ישראל ליוסף ובניו האלהים אשר התהלכו אצותו לפיני אברהם ויצחק האלהים הרועם אותי, מיפע כבודו לערך כבוד ומעלת אבותיו שהם סיו מתהלכים לפני ה' ולא היו לריכים סעד לתומכם והוא היה לר"ך סעד לתומכו, שהאל ית' היה כמו רועה רחמן עמו וכללו ולתמוך בנחם מעודו עד היום הזה, לעוברתו וסלולו מכל רעם שלא תאונה לו סיה שזנה מלאך שיגאלנו, ואמר כי האלהים אשר התהלכו אצותו לפניו וגו' הוא יבדך את הנערים על ידי המלאך הגואל אותי מכל רע, ואמר ויקרא צ'סט שמי ושם אצותי אברהם ויצחק כי אחר שכללם בכלל בניו כמו שאמר כראובן ושמעון יהיו לי אחר ויקרא צ'סט שמי קודם, שיאמרו שם בני יעקב ואח"כ בני אברהם ויצחק, כי ישראל שאינם בני יעקב ממש אלא בני בניו כשהם מתוחסים אל האבות הם נקראים בני אברהם ויצחק ויעקב, ואמר וידגו לרב בקרב הארץ, כי בהיותם בני יוסף שהיה מלך ושליט על ארץ מלרים לא נשתעבדו כל כך כמו שאר השבטים כי היו נוהגים בהם כבוד לכבוד יוסף אביהם, ולכן עלה בדעתם למחר את הקץ וילאו מקלחת שלמים שנה קודם לאת בני ישראל ממלרים, ובשביל שלא נשתעבדו כ"כ לא פרו ורבו כל כך כמו שאר השבטים כמו שכתוב וכאשר יענו אוחו כן ירבה וכן יפרו, והנה רואים כי בנימין הספקדים אפרים ארבעים אלף ובנשע ל"ב אלף, ואין בכל השבטים מי שלא יעלם ליותר מארבעים עד שבעים אלף וזאת שבע בנימין שהיו ל"ה אלף, ועל כן אמר וידגו לרב בקרב הארץ, כי עיקר ברכת רבויים לאת תקייתם כי אם בקרב ארץ ישראל, וכמו שאמר בני יוסף ליהושע בחלקו את הארץ (יהושע י"ז) מדוע נתת לי נחלה גורל אחד וגו' ואני עם רב עד אשר עד כה ברבתי ה', כי עתה בכניסתם לארץ נתקיימה ברכתם במעט מן הזמן, כי בנימין ביה ארץ כבר היה מבעט כ"ה אלף ואפרים לא היה אלא ל"ב אלף, ובכניסתם לארץ במעט השנים שכבשו וחלקו נראה שנתרבו ונתברכו, ואמר עוד בך יבדך ישראל לאמר ושימך אלהים כאפרים וכמנשה, כי מי שיראה לבדך את בניו יברכהו כבני יעקב הגדולים כראובן ושמעון ועתה שאלמו עליהם שהם יהיו כראובן ושמעון אם כן מי שמבדך את בניו יברכהו שיאמר לו ושימך אלהים כאפרים וכמנשה, שהרי הם בנים גדולים ליעקב כראובן ושמעון וכמו שראובן קודם לשמעון כן אפרים קודם למנשה לברכה, ולכן אמר וישם את אפרים לפני מנשה וגו': והיעוד ג"כ ברכת יעקב לבניו ראוהו בצורית חתם

וחסו וגו' עד כל אלה וגו' וזאת אשר דבר להם
 חביבה ויברך אותם, ואלה יש מהם שלא זכרם
 אלא קינמרים, אלא כך פירושו וזאת אשר דבר
 להם חביבה מה שאמרו זענין יכול שלא ברך
 לראובן ושמעון ולוי ויברך אותם כלם בזמנא,
 כך פירש"י ז"ל. ויתכן על פי' שיאמר כך וזאת
 אשר להם זקוקי עכ"ל לא מצנו עלמו מלבדך
 אותם גם כן, ועוד פי' איש אשר כזרחתו ברך
 אותם זרכה שהמידה לבא על כל אחד ואחד ברך
 אותם וכו', כללן בכל הפרכות כדכתיב ברך אותם
 ואם לא זרכן אלא מה שהיה עתיד לבא על כל
 אחד מה זרכן הרי היה עתיד לבא עליהן אלא
 שהסופר לכל אחד זרכה משני הסבכה שהיתה
 עתידה לבא עליו, וזש"ל איש אשר כזרחתו
 ברך אותם, כענין זרכה שהיתה עתידה לבוא
 עליו זרכן והסופר לכל אחד משלו, וקוים גם כן
 מה שהיה עתיד לבוא עליהם כזרחתו אותם שלא
 יגרום לשום אחד מהם שום מנהא וענין לשלח תבוא
 עליו הסבכה העתידה: והיעוד ה"ל"ד למשה
 רבינו ראש ראיתי וגו' וארד להילכו מיד מלרים
 ולהעלותו מן הארץ היתה, הורה שרלה לקיים
 פה היעוד שיעד ליעקב אבינו זרדמו למרימה
 אנכי ארד עמך מרימה ואנכי אעלך גם עלה,
 שרמז בעליה השניה שיעלה את בניו ממלרים,
 ולכן אמר וארד כמו שאמתי אנכי ארד, ואמר
 להעלותו כמו שאמר גם עלה, אני רואה לקיים
 כל מה שהבטחתיו, ואמר אל ארץ עובד והרבה
 אל ארץ זבת חלב ודבש עם שלא חזיר עד
 עתה, כי בימי אברהם היה הולך הכנעני וטובש
 אותה כדכתיב והכנעני אזו בדרך, ועדיין לא
 היה אז עובד והרבה זבת חלב ודבש עד
 שנחזקו זה וסקלו אותה מאבן וזתקו אותה
 ונעטע ונטייבה וכדיריה כולם צלופן שהיתה
 עתה כבר מוקפת וייתה זבת חלב וכו', וכן
 הדרכים היו עתה ממוקנים ומיושרים וברכים
 וערים זנויות צבחים ובורות וכמו שאמר בזמן
 ציאתו לארץ והיה כי וגו' ערים גדולות וטובות
 אשר לא צבית ובחית מלאים כל טוב אשר וגו'
 ובורות חלובים וגו' כרמים זיתים וגו', וע"כ
 אמר אני רואה להעלותו אל ארץ מובש וגו', כי
 אמרתי לאבותם מעט ואני אעשה להם הרבה
 יותר ממה שהבטחתים. ואפשר שרמז גם כן זה
 הענין במה שאמר ואנכי אעלך גם עלה, וירמזו
 שתי העלויות לזרעו, שיעלה לארץ ישראל וגם
 עלה לא כמות שהיה עתה אלא ציטר שאת ומעלה
 שתיים בזמן סחור, ולכן אמר אל ארץ מובש
 הכנעני וגו' ולא אמר אל ארץ לרמזו אל המקומות
 שהיו כבר מוכנים לרוד בהם כמו שאמר ערים
 גדולות וטובות וגו' ובחית וגו', ולא יעלה
 לארץ הרבה שילמרכו לערוח כמה שנים לבנות
 להם ערים ובחית לעבוד הארץ מחדש ולסקלה
 מאבן:

ובבבל דיבור ויעוד זה ככלל היעוד מעבדון את
 האלהים על הכר הזה, והוא מתן תורה,
 וכן שיביר על פרעה ועל מלרים המכות הראויות
 ומיועדות להם כמו שאמר ושלחתי את ידי והייתי
 את מלרים וגו' ואחרי כן ישלח אתכם, לא רצה
 האל ית' שילא בני ישראל ממלרים על כרחם ושלח
 מרשום ודעתם זכח המכות שיביר עליהם שלא
 יוכלו לכבשם ויאלא לעיניהם ציד רמס על כרחם,
 אלא שפרעה עממו ישלחם ויאמר שלא היו יכולים
 וגו' כדי להעניש אותם שיחשבו שלא היו יכולים
 ללאת כי הם זרשומם, ועל זה יאלא אמריהם
 אח"כ כשלא חזרו אחר שלשה ימים וידונו בים
 כמו שדנו את בני זמרי ישראל, וגם כי צוה היה
 מתחזק לבס בכל הדברים עד שיקבלו ענשם, וכן
 מטעם אחר גם כן, שכמו שזכרנו וירדו למלרים
 זרשומם שפרעה כזו שאמר ליוסף אמור אל אחיך
 זאת עשו וגו' וקחו את אביכם ואת בתיכם ובוואו
 אלי וגו' כן היה מן הראוי שלא יאלא כי הם
 זרשומם, ולכן אמר ואחרי כן ישלח אתכם,
 וכששלח אותם אחר כך ואמר קמו לאו וגו' גלה
 לו אז האל יתברך למשה כי לא היה משלחם
 אלא ע"מ שיחזרו, ולכן לא יורה ולא יספס כמרימה
 שהוא נוסע אמריהם, וזו שאמר לו הקב"ה
 למשה עוד נגע אחד אביב על פרעה וגו' אחרי
 כן ישלח אתכם מזו וגו' יגרש אתכם מזו, כלו'
 לא יגרש אתכם אלא מזו לא שאלכו מכל תחומי
 אלא דרך שלשת ימים, ולכן כשראש שלא חזרו
 רדף אמריהם: והיעוד ה"ל"ו צדיבור וארץ לכן
 אמר לבני ישראל אני ה' וסולאמי אתכם וגו'
 ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וגו'
 והצאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי.
 הכל נחקיים ליוצאי מלרים זולה והצאתי אתכם
 אל הארץ וגו' שלא נחקיים בהם אלא צבתיים
 השמותים שכן עשיתם והטולדים אח"כ ובזקנים
 יותר מם' זמן, ולכן אמר והצאתי אתכם אל
 הארץ ונתתי אותם לכם, אתכם שני חלקים שזכרם
 והם הנעדרים והזקנים, וכן אמר לפי הפסע ונתתי
 אותה לכם מורשה, וזאת חתונה שלא יכנסו
 צענים, ונאמן שלם שזכר טוב למתהלכים לפינו
 והם צאי הארץ: והיעוד ה"ל"ז התייבזו ורחו את
 ישועת ה' וגו', ואני חנני מחזק את לב מלרים
 וגו', הנה יעוד זה לא היה בכלל המכות שאמר
 להם ושלחתי את ידי והייתי את מלרים וגו' שהרי
 אמר ואחרי כן ישלח אתכם וגו', כי כל המכות לא
 היו אלא עד שישלחם מחרו וכבר שלחם, וכן נראה
 שלא גלה לו משה רבינו ענין קריעת ים סוף עד
 עתה, כי גם המכות לא אמרן לו אלא זו אחרי זו,
 ואם נאמר שאעפ"כ היה יודע שיבואו כל המכות
 שצאו אלא שהקב"ה היה חוזר וחוזר לו בזמן
 שהיה רואה להביאן, זה אפשר בעשר מכות מפני
 שהיו חקוקות בזמנם שצדו דל"ך עד"ש בחא"כ,
 אבל קריעת ים סוף לא היתה רמזש בזמנם כי
 לא

לא היו רמזות במטה כי אם המכות שיבואו על המלכים במלרים, וגם כי ע"י המכות היה גם קריעת ים סוף עכ"ל לא נרמז במטה. ולמה טעם ע"י נאמר, כי מתחלה כיון האל ית' להקטט ממלרים על מה שעשו לבניהם שהשליכום ליאור ויבט היה שימותו גם הם במים, ואם היה ממהם בתחלה במים שיאלו ישראל ממלרים על כרחם ירדפו אחריהם ויעבדו במים לא היו נפרעים מכל מה שעשו ולא היה נוקט הקב"ה נקמת ישראל במה שעשו אותם בדברים אחרים שלא היו חייבים מיתה, ולכן ראה להביא עליהם קודם עשר מכות שכל אחת הייתה פרועון ונקמה מדה כנגד מדה על מה שעשו והרעו לישראל, וכמו שפי' חכמים ז"ל במדרש, ומפי' זה היתה מכת צבורות המכה האחרונה שבמכות אחר שכללו מכות ויטרוין הם ובצוריהם על מה שעשו, מקו צבוריהן על שגזרו אם בן הוא והמתן אותו ועל מה שגזרו כל הבן הילוד היאורה השליכו וטובעו בים סוף, וא"כ לכך נתאחזה קריעת ים ולא נודעה מקודם, אלא שהקדים הקב"ה ואמר למשה שיאמר לפרעה דרך שלשה ימים נלך במדבר וגו' וצבחה וגו' ולא היה ידוע עדיין למשה ולישראל למה לא היה אומר בפירוש שישלחם כדי שיקבלו את המורה וילכו לארצם אשר נשבע לאבותם, והכוונה היתה כי כשהביט פרעה לשלחם לא יתן להם רשות אלא לדרך ג' ימים ואח"כ ישובו וכשיראה שלא ישובו ירדוף אחריהם עד שיכנס לים, שאם היו אומרים שהיו הולכים על מנת שלא לשוב לא היה רודף אחריהם וגם לא היו משאילים להם כלי כסף וכלי זהב מקודם, ואם היו ישראל יודעים קריעת ים סוף אולי שלא היו יולאים על מנת ליכנס לים, ולכן לא נתגלה ג"כ למשה ולא נתקבצו במטה רמז קריעת ים סוף כמו שאר המכות :

ובן נוכל לומר כי מה שלא נרמז קריעת ים סוף במטה בכלל ד"ך וכו', מפני כי מטה זו בא לישר את מלרים וכמו שאמר בכתוב ושלחתי את ידי והכיתי את מלרים אבל נכלאותי וגו' ואחרי כן ישלח אהבם. ולכך היו מקובות המכות זו, אבל קריעת ים סוף היו זו שני דברים הסכיים, גם גדול לישראל שיעברו בים ביבשה ועשרה כמים שנעשו להם זו, ומכה למלרים שיכנסו ויעבדו זו, ואם היתה רמזה במטה לא היה מורה אלא על מה שהוטבעו בן מלרים כמו שאר המכות, כי כמים שנעשה לישראל איש ראוי שיפיה רמזו בכלל המכות שהוטעו מלרים, והיה עיקר הכנס חסר מן המטה, ולכך לא נרמז כלל כי עיקר גם קריעת ים סוף היה לישראל שיעברו בים בחרבה כי מביעת המלרים בטבע היה אחר שנכנסו לים, ולכן נתייראו מאד בני ישראל כשראו מלרים נוסע אחריהם, ואמר להם משה אל תיראו וגו', כי כבר הבין משה רבינו כשאמר לו ההל יאב' על מכת צבורות עוד נגע אחד וגו' אחרי כן

ישלח אחתם מזה, כי לא היה משלחם פירוש מכל וכל אלא שירדוף אחריהם ושה יהיה מנוגע בצמיעת ים סוף, כי פה במלרים לא נאמר אלא נגע א' אבל בים יעבד אותם, ולכך אמר לישראל אל תיראו החילצו ורואו את ישועת ה' וגו' אשר יעשה לכם היום, כי גם שראיתם את מלרים היום שלא חשבתם לראותם ולא עזב על דעתכם שירדפו אחריכם אחר שהטוב כמה מות ע"ש ששלחו אתכם, לא תחסיפו לראותם עוד עד עולם, שלא ירדפו עוד אתכם, ואז כשראו ישראל קריעת ים סוף ומה שאירע להם מהנסים ומה שאירע למלרים שנטבעו בה, ייראה שהיו יראים קודם מהמלרים נתייראו מהקב"ה שלא יענישו על כך והאמינו בה' ובמשה, כי עד עתה לא היתה לחמותם שלימה כשראו מלרים נוסע אחריהם והיעוד ה"ז ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה וגו' כל המהלך אשר שמתי במלרים לא אשים עליך וגו', הוא יעוד על הנאי בפירוש אם שמוע תשמע וגו', הרי כאן כל המורה כולה והשבר הוא שלא ישים בהם כל מחלת מלרים, לכך אמר אם תשמע לא אשים ואם לא תשמע אשים ואף על פי כן אני ה' רופאך : והיעוד ה"ח נתמן המורה על הנאי גם כן, ועתה אם שמוע תשמע בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה וגו' ואחש תהיו לי ממלכת כהנים וגו' : והיעוד ה"ט גנני שולח מלאך לפניך וגו' כי אם שמוע תשמע בקולי וגו' כי ילך מלאכי לפניך וגו' ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' לא תחסי משכלם ועקרה בחרתך וגו' עד את גבולך וגו' : והיעוד ה"ט ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם וגו' עד ויגחם ה' על הרעה וגו' : והיעוד ה"י לך עלה מס וגו' ושלחתי לפניך מלאך וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש וגו' : והיעוד ה"ב הנה מקום אתי ונלצת על הים וגו' והסירוחי את כפי וגו' וירד ה' בענן ויתאבד עמו סם : והיעוד ה"ג ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות וגו' : והיעוד ה"ד כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמד איש את ארצך וגו' : והיעוד ה"ה כי ביום הזה יספר עליכם לטור אתכם וגו' : והיעוד ה"ו חיוב כרת לעובר על דברים ידועים, אם שחוסיו חוץ ונכרת האיש ההוא וצבולגל זה ונכרת האיש ההוא וכן בשאר, וחתם את אשר יעשה וגו' ונכרתו הנפשות וגו'. ושאר הכריתות סתומות בצורה : והיעוד ה"ז ורואתי את צרכתי לכם בשנה הששית : והיעוד ה"ח אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי נשתיכם וגו' ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות וגו' :

והיעוד ה"ט והרר הקרב יומת, מיתה בידי שמים וכן כל שאר חייבי מיתות בידי שמים : והיעוד ה"י השמים בצומה ויתם אם נקמא

קממאה וגו' ונכתה בטמה ונסלה ירכה וגו' ואם
לא נעממה ונקמה וזרעם זרע :
והיעוד ה"א ברכת כהנים ושמו את שמי וגו'
ואני הרכבתי וגו' :
והיעוד ה"ב ויהי הטוב הווא אשר ייטיב ה'
עמנו והטובנו לך :
והיעוד ה"ג התקדשו למחר ואכלתם בשר וגו'
עד חדש ימים וגו' ורוח כטע מלח ה'
וגו' הבשר עוודנו בין שיהם וגו' ויך ה' וגו' :
והיעוד ה"ד אכנו בדבר וגו' ועמם יגדל נא
כח ה' וגו' כי כל האנשים כרואים את
כבודי וגו' אם יראו את הארץ וגו' ועדו כלב
וגו' אמר אליהם מי אני וגו' במדבר הזה יסלו
פגריכם וגו' אם אתם תבואו אל הארץ וגו' עד
במדבר הזה יתמו וגו' וסם ימותו וגו' :
והיעוד ה"ה אל תעלו כי אין ה' בקרבכם
וגו' ויעפילו לעלות וגו' :
והיעוד ה"ו זאת עשו לכם מחתות וגו'
ויהי האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש :
והיעוד ה"ז ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו' כאשר
דבר ה' ביד משה לו : והיעוד ה"ח קח
את המחסה וגו' וכפר עליהם וגו' ויתן את הקטרת
ויכפר וגו' ותעלז המגפה וגו' והמגפה נעלמה וגו' :
והיעוד ה"ט ויהי האיש אשר אבחר בו מטעם
יפרח וגו' והנה פרח מטעם הארץ וגו' ויואל
פרח וגו' והיעוד ה"י ודברתם אל הסלע
לפניהם ונתן מימיו וגו' ואלאו מים דרים וגו' :
והיעוד ה"יא ויען לא האמנתי לך לא תביאו וגו' :
והיעוד ה"יב עשה לך שרף וסם אותו על נם וגו'
והיציט אל נחש הנחשת ותי וגו' :
והיעוד ה"יג קח את כל ראשי העם והוקע אותם
לה' וגו' וישב חרון אף ה' :
והיעוד ה"יד ואם לא תורישו את יושבי הארץ
מפניהם ויהי אשר תוחירו מהם וגו'
לשכים צעיטיכם וגו' : והיעוד ה"טו ואת יהושע
אזיתי וגו' כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה
ירא וגו' ולא את יהושע וגו' הוא ימיאל אותם את
הארץ וגו' : והיעוד ה"טז כי תוליד בנים ובני
בנים ונושאתם הארץ העידותי בכס כיום וגו'
וספיך ה' אחכם וגו' אל רחום ה' וגו' :
והיעוד ה"יז ויהי כי יביאך וגו' ובתים מלאים
כל טוב וגו' : והיעוד ה"יח ויהי שקב
השמעון וגו' והבדך וגו' וססיר ה' מתך כל חולי
וגו' ואכלת את כל העמים וגו' : והיעוד ה"יט ויהי
אם שכת השכתה וגו' העידותי בכס כיום כי אבד
תאבדון וגו' : והיעוד ס' ושמרתם את כל המטות
וגו' למען תחזקו ובאתם וירשתם וגו' למען
תאריכו ימים וגו' : והיעוד ס"א ויהי אם שמע
השמעו וגו' וימחה מער ארלכם בעתו וגו' השמרו
לכם קן וימחה לבבכם וגו' וחרה וגו' :
והיעוד ס"ב למען ירבו וגו' על האדמה וגו' :
והיעוד ס"ג כי אם שמרו תשמרון וגו' וארש

את כל הגוים וגו' כל המקום אשר תדרוך קף
רגלכם וגו' ולא יתיאצ איש בעיניכם וגו' :
והיעוד ס"ד ראה אנכי נתן לפניכם היום
ברכה וקללה את הברכה וגו' והקללה אם
לא וגו' : והיעוד ס"ה למען יברכך ה' אלפיך
במעשר ראשון ובמתנות עניים :
והיעוד ס"ו למך למען יאריך ימים על ממלכתו
וגו' : והיעוד ס"ז כי ה' אלפיך מתהלך
בקרב ממתך וגו' ולא יראה בך ערות דבר ושב
מאחריך : והיעוד ס"ח האמריך היום וכן
ולמתך עליון וגו' : והיעוד ס"ט וכתבת עליהם
וגו' למען אשר תבא אל הארץ וגו' :
והיעוד ס' ויהי אם שמע תשמע לקול ה'
אלפיך ובאו עליך כל הברכות האלה
וגו' ויהי אם לא תשמע וגו' ובאו עליך כל הקללות
האלה וגו' : והיעוד ס"א ופ"ב פן יש בכס וגו'
ויהי בשמעו וגו' והבדילו ה' לרעה, ויהי כי יבאו
עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר
כתתי וגו' ואתה תשוב וגו' כל הפרשה :
והיעוד ס"ב ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם
אבותיך וקם העם הזה וזנה וגו' כי
ידעתי אחרי מותי וגו' : והיעוד ס"ג ובדבר
הזה תאריכו וגו' : והיעוד ס"ד ברכת משה
לישראל : והיעוד ס"ה ולא קם נביא עוד
בישראל כמשה וגו' :

פרק תשעה ועשרים

ואדר שפרטנו היעודים הכתובים בצורה אחד
לאחד גמלא חשבון, נחזור על כל אחד ואחד
מהם לדעת אותם אם נקיימנו ואותם שגמדיים
להתקיים כדי שלמוד ונביא רחיה מהם לקיום
תורה הקדושה ולהאמתה :
והנה היעוד הראשון והוא מה שיעד הקב"ה
מיתה לאדם לו ולדורותיו כמו שאמר כי
ביום אכלך ממנו מות תמות, אין לריך להביא
רחיה על קיומו כי כבר נכתב בצורה מיתתו ומיתה
דורותיו בבהים אחריו וברי המיתה ה' בית
מועד לכל חי, חלל שרירי ציבור על אותם שאמרו
חז"ל שלא שלטם בדם המיתה ולא מהו כמו שאמרו
עשרה כנפשו צהייהם לג"ג וכו', אם כבר נזכר
מיתה על כל הדורות למה יגלו חלו, כ"א נאמר
מפני שלא חטאו הרי אמרו ג"כ ארבעה מהו
בעמיו של נחש של ה' בדם חטאו חטאו בעביל
שיעוד שגזר האל ית' מיתה על כל הדורות :
ונאמר כי כשברא הקב"ה את האדם היתה
כונתו שיהיה חי לעולם אם לא ימא, ונתן
בחי צלילתו מתהלה שיהיה קיים לעולם כמ"ס
הכתוב ויולר ה' אליהם את האדם עפר נתן
האדמה ויפה באפיו נשמת חיים, כי הכין את גוף
שיהיה טלר מתקום היותו זך ונקי שבעולם והוא
ממזנה אדמה כמו שדרשו ז"ל ויפה באפיו מרות
אפו

אפו נשמת חיים שהיה קיימת בנופו לעולם כיון שהיה נפוחה ממנו ית' והיא דומה לו, ולכן הניח אותו בנ"ע מקום ראוי ומתן לחומר וגוף נקי בנפש חיה, ואמר לו מכל עץ הגן אכל אכל ומעץ הדעת טוב ועץ לא תאכל ממנו וגו', לא הזכיר אותו אלא מעץ הדעת אבל משאר אילנות היה יכול לאכול ואפי' מעץ החיים שהיו מוסרף אומץ בחיותו, אבל עץ הדעת היה מזיק לו ולחיותו, כי הוא נברא בחמרו ונפשו מוכן לדרך הטובה והישרה ואם היה רולה היה יכול ג"כ לחטוא, כי גם שאמרו וגופו היה נקי וזך לחטוא היה חומר ועפר מן האדמה וצוה היה לו שבר הרבה צדיקות לו בחירה ויכולת לחטוא ולא יחטא, והיה צוה אחד נעלה על כל המלאכים שאין להם בחירה לחטוא להיות החומר נעדר מהם, וכדי שיהיה לו יותר שכר כשיוכל לחטוא ולא יחטא ברא האל ית' בנ"ע עץ הדעת טוב ורע, שעיניו היה שידעו צו ענין עשיית הטוב ורעו ושיתוררו בהמלציות לעשות רע כמו לעשות טוב ויהיה להם שכר הרבה ויותר ככלל יעשו רע, וזה יהיה כשיעמדו בנ"ע לעבדה ולשמרה בכלל יעבדו וישמרו האילן הזה ויאותו בללו ובמראהו ויהנו סביבו כי צוה יקנו קלה חסן לעשות טוב ורע שזה בזה, שאל"כ היו מוכנים הרבה יותר מדי לעשות טוב מלעשות רע ולא היו נשכרים כ"א לעל אש ויאלמו ממנו יהיו מוכנים יותר לעשות רע מלעשות טוב ואלא הפסדם בשכרם שיחטאו לעולם ולא יהיה לדיק בדרך אשר יעשה טוב ולא יחטא, ולכן הזכיר את הדיבר' ואמר מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, החנייה סביבו והראיה המוכן לך ולא האכילה כי צוה אכלך ממנו ויהיה מוכן לחטוא יותר ותמות, כי לא חוכל לעמוד בדרך להכניעו לבלתי החטא כלל, לא לבד אהה שאכלת אלא גם זרעך היואלים ממעיק שיתהוה צהם רוע התכונה שתהיה צד אש תאכל ממנו, דכתיב ותפקחנה עיני שיהם וידעו כי ערומים הם. כי יעקר הליווה והחטא היה לאדם שנלטהו בו, ולכן לא נאמר צה כשאכלה קודם שיאכל בעלה שנפקחו עיניה אלא אחר שהוא אכל עמה אז עשה פועל תכונה העץ בשניהם שנפקחו עיניהם צעיני העולם ועיני החומר וידעו כי ערומים הם ויתפרו עלה תאנה, כי קודם לא היו חוששים כי לא היה נראה חרפה להם שיהיה ערומים כ"א ישמשו לא לחלוא כ"א לקיום מלות פריה ורביה שזה הש"ת פרו ורבו, אבל עשה שנתוספה בהם תאוה היה חוש המשגשג זה חרפה להם ולכן תפרו עלה תאנה, ואז אמר האל ית' כן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו', ולא אמר הן האדם הוא כאחד ממנו אלא כבר היה כאחד ממנו כשנפחתי באשיו נשמת חיים ולא הועיל לו זה, אלא לדעת טוב ורע במה שאכל מעץ הדעת, ועתה אחר שהוא ראוי למות

ראוי למות פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, וישלחוה ה' מנ"ע וגו' לעבוד את האדמה אשר לקח משם, אמר כי לא שלחו מן הקלס אלא הקלה שכן עדין שהוא מקום מוכן וזך לכלל העולם הזה, אלא מנין עדין למקום שהוא קרוב לו ולתעלותו, והוא הר המוריה מקום מזבח אדמה שהוא המקום אשר לוקח ממנו אדם"ר כשגולר, כדכתיב ויילר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה וגו', וכמו שהכניסו קודם לכן עדין לעבדה ולשמרה והוא עבודתו לאלהים ושמירת מלותיו שיהיו במקום שהוא המוכן לכן, כן עשה ששלחו למקום הייותר עוב המוכן לעולם היה כדי שיעבוד לאלהים בו וישמור מלותיו, שיהיו במקום המקודש שהוא הגורם והמקרב לאדם לעבדהו ית': ואם כן לפי זה לא היה מאמרו ית' ויתעלה כי צוה אכלך ממנו מות תמות הוא ודורותיו על שער על מזוהו שאכל מן העץ, אלא יעוד שהיה מיעד עסקים ומודיע לו כ"א יאכל ממנו ויליד לו ולזרעו אחריו תמות יזר הרע ויהיה סבה שיחטא הוא ודורותיו שימשכו אחר תמותו ית' וימותו, אבל כבר אפשר שימלא בזהו איהו אדם לדיק וכשר שלא יחטא מימיו כחנך ואליהו ולא ימות, והכתוב שאמר (קלס ז') אין לדיק בדרך אשר יעשה טוב ולא יחטא, יובן כי לא ימלא לדיק בשר הדביאה אחר חטא אדם הראשון שיעשה טוב ולא יחטא, אבל יכול הוא להכניע הטבע ולא יחטא, וכן נוכל לומר אשר יעשה טוב ולא יחטא שיהיה שלם בסור מרע ועשה טוב, כי גם שימלא מי שלא חטא מעולם כאותם שגנו חכמים ז"ל, אולי שלא עלה צידל לעשות כל הטוב והוא קיים כל המלות, והרי משם רבינו שלא קיים מלות התלויות בדרך שלא היה יכול לקיימם כי אם צעמדו בה, וא"כ לא ימלא שום שלם בלא חטא ושיעשה ג"כ כל המלות, אבל ימלא שלם שלא יחטא ויעשה רוב המלות והקלר ידו מלעשות כולן מפני שאינו בא לידי חיובן, ועם כל זה מהשכחה הטובה מלעפרת למעשה, וכיון שלא חטא כלל הוא חי לעולם בנ"ע כחנך ואליהו, ולפי זה אדם הראשון ג"כ אם היה נזר מכאן והלאה שלא יהיה נכפה בשום דבר אחר הילר והתאוה שגולדה ונתהויה בו, לא היה מת כמו צדורותיו, ואולי עסקי כך ולא מת, אלא מפני שעבר על ליווי זה שאמר לו האל ית' לא תאכל ממנו והוא עבר ואכל, והעובר על מלות הש"ת חייב מיתה מן הסתם, כמו שרצינו בכל מלות בני נח שהם חייבים מיתה בעצמם על כל אחת מהם מפני שיהיו עובר על מלות מלך, ואינו זו המיתה מה שיעל לו האל ית' כי ביום אכלך ממנו מות תמות, כי זה אינו אלא יעוד לעתיד שיהיה מוכן הוא ודורותיו לחטוא וימותו כמו שפירשתי, וכתבאר כי נתקיים צעונותינו יעוד זה מיתה לדורות כי אין לדיק בדרך אשר יעשה טוב ולא יחטא ואיש צוטט

בצונו יתום, ואותם שמועד עליהם בלא חטאו
 הם קיימים בנ"ע ואינם בפתקו של אלה"ה :
 והיעוד ה' שהוא קללת נחש מזה ואדם, אם
 קללת נחש תהיה בזה שנתחבר בו ארור
 אהה מכל הבטחה ומכל חיות השדה, כמו שילמד
 רבי יהושע שהוא מוליד לשבע שנים, וזהו קללה
 כי אין לבעלי חיים שום ברכה אלא ברבוי במינם,
 וזאריכות ימי ההולדה הוא מיעוט למין ההוא
 והוא קללה, וכן על גמולך חןך ועפר תחלב נחקיים
 זו מיד, שמקודם היה הולך בקומה וקופס וירדו
 מלאכי השבת וקללו ידיו ורגליו, ומקודם היה
 מאכלו ממאכל אדם ועכשיו ועפר תחלב ו' והיה
 רגזה לישא את מזה ולכן נתקלקל ואיבד אשית וגו'
 הוא יסופך ראש ואהה תאפונו עקב כמו שהוא
 דרכו, וקללת האשה נחקימה וכן עשר קללות
 כמו שביארנו ז"ל עם המיתה, וכן קללת אדם
 תשע ומיתה עם שפלות ז"ל :
 והיעוד ה' לקין נע ונד תהיה בחרך, נחקיים
 מיד כדכתיב וישב בחרך נוד כי יישבו
 וקיומו וקביעותו היה כשפיה נע ונד :
 והיעוד ה' כל הורג קין שבעתים יוקם,
 נחקיים כמו שאמרנו במדרש :
 והיעוד ה' זה ינחמו וגו' כיון שנתמד נח ובמ"ש
 במדרש : והיעוד ה' ענין מי המבול
 נחקיים ג"כ במ"ש בכתוב : והיעוד ה' ומוראכם
 וחתכם. והשמיני ולא יהיה עוד מבול וגו' .
 והתשיעי ונראה שקשה בענין, כולם מתקיימים
 והולכים : והיעוד ה' ייעוד נח לבניו, ונחקיים
 הכל כמו שכתבתי למעלה :
 והיעוד האחד עשר ונכלל שם שפחה, נחקיים ג"כ
 כמו שכתבתי בכתוב וכמו שדרשו חז"ל :
 והשנים עשר ואעשך לגוי גדול ואזכרה מזכריך
 וגו', בך את לוט שהיה מתבדך
 באברהם, וקלל את המלכים שבאו וקללו את
 אברהם שלקחו את לוט בסדום בהיותו בן אחיו
 של אברהם, שכן כתיב ויקחו את לוט ואח רכשו
 בן אחי אברם, כלומר שידעו שהיה בן אחי אברם
 ולא חשו לכבודו ולכן נתקללו מפי הש"י ונסלו
 בידו של אברהם :
 והשלושה עשר לזרעך אתה את הארץ הזאת .
 וכן יעוד ה"ד כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה וגו' . וט' בתעמד בין הפתחים,
 וע"י וארבע אוחך ונחתי לך ולזרעך וגו', וי"ז
 לשרה והיתה לגוים, וי"ח ג"כ לשרה שוב אשוב
 וגו', וי"ט כי ביצחק יקרא לך זרע, וכו' כי
 לגוי גדול אשימנו, וכו"ה כי נשבעתי וגו', וכו"ב
 הוא ישלח מלאכו וגו', וכו"ג ויברכו את רבקה
 וגו', וכו"ד ולאום מלאום יאמך, וכו"ה ואהיה עמך
 ואברכך כי לך ולזרעך אתה וגו', וכו"ו ליתחך ג"כ
 כי לך ולזרעך אתה וגו', וכו"ז לו ג"כ והרבותי
 את זרעך בעצור אברהם, וכו"ח ברכות יתחך
 ליעקב ועשו, וכו"ט ליעקב אלהי אברהם אביך

ואלהי יתחך הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו' .
 והל' לא יקרא שמך וגו' ואת הארץ אשר נתתי
 וגו', הרי שבעה יעודים לאברהם על רבוי הזרע,
 וירושת הארץ, וא' לשרה על רבוי וגדולת זרעה,
 ושנים ליתחך, אחד על ירושת הארץ ורבוי
 הזרע, ואחד על רבוי זרעו, ושנים ליעקב על
 רבוי וגדולת הזרע וירושת הארץ, הם י"ב כנגד
 י"ב שבטים, ורבוי הזרע וירושת הארץ נתקיים
 הכל כמ"ש ביהושע (כ"ה) ויתן ה' לישראל את כל
 הארץ אשר נשבע לתת לאבותם, וכן כתבו
 למעלה לורך הארציות בכל ההבטחות וכו', כי
 ה' אומות שלא נתקיימו עדיין נתנית ארצם והם
 קיני קניזי וקדמוני מתחלה לא הוצעו עליהם
 אלא לעתיד, וכן קלל הארץ שלא סורישו את
 שישבים והניחום שיעלו להם מה הרי הוא כאילו
 כבשו כיון שהיתה בידם לנכוש והיו לוקחים
 מהם מהם בתמלה, ואח"כ היו לשכים בעיניהם
 כמו שיעד להם האל יתברך, ויעוד הגר והוא
 יהיה פרה אדם וגו' וכל מה שנתבדך ע"י אברהם
 הכל נחקיים, וכמו שפי' המפרשים ז"ל :
 והיעוד ה"א ולאם מלאם יאמך ורב יעבוד לעיר
 ג"כ נחקיים, וכמו שפי' ז"ל, וכן הברכות
 שברך יתחך ליעקב ועשו נחקימו, והרי דוד שם
 נתיבים בזהם ויהיו לו עבדים :
 והיעוד ה"ב ברכת ישראל לבני יוסף וברכתו
 לבניו הכל נחקיים, וכמו שפירש רש"י
 ז"ל כל הברכות על מה שהיה עתיד לכל שבט
 ושבע ונתקיים אח"כ הכל כמו שברכם הוא, והגורל
 שהיה ע"פ ה' ונחלקם בו הארץ היה הכוונה שיגיע
 לכל שבט ושבע כפי מה שנתברכו מאביהם :
 והיעודים שנתיעדו ביציאת מלרים ובמכות
 וקריעת ים סוף הכל נחקיים כמו
 שכתבתי בכתובים : והיעודים שהם על תנאי
 ויאמר את שמוע ששמע וגו' והיה את שמוע ששמעו
 בקולי וגו', הכל נחקיים בהיות ישראל בחרך
 ואף שלא היו שומעים לקול ה' היה מאריך להם
 האל ית', כי יעוד טוב אפי' על תנאי אינו חוזר :
 והיעוד שאמר האל ית' ועתה הגיחה לי ויחר
 אפי' בזהם ואכלם, הרי כתוב בלדו ויגמם
 ה' על הרעפ אשר דבר לעשות לעמו, כי מפני
 שברית בריתם לשפתים שאינם חוזרות ריקם כ"ש
 בדברי ה' אמר שניחם על מה שדבר והרי הוא
 כאילו לא דברו כלל, כ"ש כי מתחלה לא יעד
 לכלותם כ"ה כשלא יתפלל משם כמ"ש ועתה
 הגיחה לי וגו' : והיעוד סמ"א לך עלה מזה
 ושלחתי לפניך מלאך וגו' ואח"כ ע"י תפלת משם
 אמר לו האל ית' פני ירכו והניחתי לך וגו', כי
 הועילה תפלתם לזמנו ולא לאהר מיתה, דכתיב
 ביהושע לא כי אש נבא ה' עתה באתי ואמרו
 חז"ל אני הוא שפאתי בימי משם רבך ודחתי ועתה
 חזרתי, וא"כ כבר נתקיימה בעצמת הסג' הנני
 שולח מלאך לפניך וגו' ושלחתי לפניך מלאך וגו',
 פי

כי תלמידו של אדם נאמן, וכאן אמר לו והיחזיקו
לך כי לו לבדו שמע שלא ישלח מלאך אלא פניו
ילכו ולא ליהושע אפילו שהיה תלמידו :

ויעוד הנה מקום אחי וגו' וראיה את אחורי
וגו' והנה אחי כורת ברית וגו' הם שני
הבעות כמו שכתב רש"י ז"ל כי קודם לא הבעתו
אלא וחתנו את אשר אחון עמים אענה עמים
לא אענה אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אחי
כורת ברית וגו' הבעתו שאינן חוזרות ריקם,
וענין זה הוא כי משעת נתינת התורה לא נכשלו
ישראל בהטא כ"א עתה בזה הטעם החמור ולא
ידע משה רבינו בחיזה דרך יבנם להסתכל לאל
ית' שיכפר הטאתם כ"א בזכותם שמו ית' והזכרת
זכות האבות, וכמו שאמר ויחל משה את פי ה'
אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפק בעמך וגו' זכור
לאברהם וליצחק וגו', כי מלד עם ההויס המורה
רחמים אין ראוי שיחרה אפיו כלו' שימשך החרון
אף ויעשה פועל בהרונה כי לא אמר למה ה' חרה
אפק אלא יחרה יצחק, ולכך אמר טוב מחרון
אפק ורבהם וגו' בזירת אברהם יצחק וישראל
עבדיך אשר נשבעת להם וגו', וכן היו האבות
מתפללים לאל ית' בשם ה', באברהם כתיב וישכם
אברהם ויצחק אל המקום וגו' את פני ה' וגו',
יצחק ויעהר ויחנק לה' לנכח אשתו, ביעקב
ויפגע במקום וגו' והנה ה' נכז עליו וגו', שהיה
מתנהג עם צמדת רחמים, ואחר שירדו ישראל
למצרים משעה שעלה יוסף לגדולה שהיתה סבה
שירדו ישראל למצרים לא המלא כחוב שם ההוי"ה
כ"א שם אלהים, שהיה מתנהג עם צמדת הדין
עד שיגיע קץ יליאתם ממצרים ואז נתגלה ה'
למשה צמדת רחמים ואמר הכחוב וירא אליו מלאך
ה' בלבת אש וגו', וזהו שהסתכל יעקב אבינו
בצרכו לבניו לישובתך קויתו ה', כי מאז שנסתלק
ממס שם ה' משעה שהתחילו לרדת למצרים לא
הוזכר אלא כאן, וכאילו אמר לזמן ישובתך אני
מקום בשם ה' כי אז התנהג עמנו צמדת רחמים
בשמך כשתגאל אוחנו ממצרים, ועתה נחקיימה
הפלה זו שהיה מקום יעקב אבינו לישובת בניו
בשם זש ש ה' כמו שאמר וירא מלאך ה', כי
נראה ונתגלה אליו עתה מה שהיה נסתר ונעלם
עקד פה כי לא תמלא כי אש שם אלהים, ואמר
לו כה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אבותיכם
וגו' פקד פקדתי, כי זה השם ואלו המלות היו
מסורות ציד יחידים מהם שבהם יגאלו, ולכך
אמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו כי לא היה
ידוע איתו השם אז כיון שלא היה מתנהג בו האל
יהבך עם ישראל בצינות גבולות, ואחר שראה
עתה הסתללו גם בני ישראל אליו כשראו מצרים
נוסע אהריהם, כח"ש ויעקבו בני ישראל אל ה'
שתפשו אומנות אבותם כמו שדרשו חז"ל, ועתה
שנכסלו בהטא כמו שאמרנו לא ידע משה רבינו
להסתכל כ"א בזה השם שילאו על ידו ממצרים,

וע"ז זכירת זכות האבות שתתנהג עמם בשם
זה, וכשראה משה רבינו עת ראו אז אמר לאל
ית' סודיעני נא את דרכיך ואדעך וגו', כלומר
עתה כבר חזרת ושבת מחרון אפק בשם רחמים
שלך ובזכות האבות מכאן והלאה אולי יתטאו
עוד ישראל שיהיו מוכינים יותר להטאו מזד
הטאו הגדול שנכשלו בו ולא תרחם עליהם
במדת רחמים שלך ולא תזכור להם עוד זכות
אבות, כי אולי לא תספיק זכותם להגין על כל
הטאתם, ולכך אמר סודיעני נא את דרכיך
ואדע בחיזה דרך ההנהג להסתכל כשיחטאו
אליך כדי שתרחם עליהם, כי גם כי עתה נחתם
על הרעה הנצטרי שמך וזכות האבות היה אמר
שכבר בחו עליהם שלשם עונשיהם דבר והרב
והשקאה כסובות, אבל לעתיד כשיחטאו ויהיו
מעוותים לעונש ויחזרו בתשובה בחיזה דרך
יתפללו לך כדי שתענם וימלאו חן בעיניך שלא
תענישם, וזהו למען המלא חן בעיניך שלא תענישם,
וראה כי עמך הנה הם רבים ואי אפשר להם
מבלי שיחטאו וכשיטבו בתשובה שלימה ימלאו חן
בעיניך שלא תענישם, ואמר לו אח"כ האל ית'
(שמות ל"ד) אני אטעיר כל טובי על פניך וגו'
ואמנתי וגו', והקדים לו ואמר פסל לך וגו', כי
הם חטאו בדבור אחד והראשונים והוא ע"א ולכך
נשתברו בלוחות כיון שלא היה להם קיום המתחלת,
ומפני שהיה כחוב בהם בענין ע"א כי אחי ה'
אלהיך אל קנא וגו' הולך לקנאות הרבה בעגל
במנפה וחרב והשקאה כמזכר, ועתה ראה לחזור
ולכתוב על הלוחות עשרת הדברים דרך אחד
ורחמים יותר מן הראשונות כדי שלא יענשו כ"כ
מבאן והלאה ויחריף להם עד שיטבו בתשובה
שלימה ויתפללו אליו כסדר שירס עתה, ולכך
כשהשיבים משה בצבק כמו שאמר לו האל יתברך
לקח צידו שני לחות האבנים שפסל מן הספרינים
שנראה שבהם, ואמר וירד ה' וגו' ויעבור ה'
וגו' ויקרה ה' ה' וגו' אל רחום וחנון וגו', כי
בלוחות כחוב בדבור אחי ולא יהיה לך צ' פעמים
ה' ופעם אחד אל, אחי ה' אלהיך וגו', כי אחי
ה' אלהיך אל קנא, להודיע כי גם ששתי שמות
אלו הם רחמים אש יחטאו בענין ע"א הוא קנא
ויגנס מיד, ועתה חזר ופירש אלו שמות אמר
ה' ה' אל הכתובים בלוחות אלל קנא בענין ע"א
מכאן והלאה אתנהג עם צמדות וחנינה, אך
אפים וגו' שיקבל תשובתם כשיטבו ומרחם עליהם,
ולכך יזכירו לפני כסדר הזה כשיסתללו ואסלח
להם, ואם לא יטבו אז אהיה קנא כמו שכתוב
בלוחות קנא אמר זכרון ה' אל כמו שכתבתי,
וזהו שאמר ה' ה' אני הוא קודם שיחטא אדם
ואני הוא לאחר שיחטא וישוב, כי השם הראשון
שהוא כחוב באני ה' אלהיך רומז לו השם הראשון
שבי"ג מדות והוא קודם שיחטא אדם שהוא בקיום
מלות אחי ה' אלהיך לשלם שכר טוב, והשם
שהוא